

KLAGANDE

1. Jaktkritikerna, 802441-4370
2. [REDACTED]
3. Jägareförbundet Västmanland, 878000-3227
4. Jägareförbundet Örebro län, 875000-4049
5. Naturskyddsföreningen i Västmanlands län, 878001-6542
6. Naturskyddsföreningen Örebro län, 875001-8205
7. NOAH - för dyrs rättigheter
8. Svenska Jägareförbundet, 802001-6658
9. Svenska Rovdjursföreningen, 883202-3264

MOTPART

1. Länsstyrelsen i Västmanlands län
721 86 Västerås
2. Länsstyrelsen i Örebro län
701 86 Örebro

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelserna i Västmanlands län och Örebro läns beslut
den 29 september 2020, dnr 218-5747-2020 och 218-6557-2020

SAKEN

Licensjakt på varg

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avvisar [REDACTED] Jägareförbundet Västmanland,
Jägareförbundet Örebro län och Svenska Jägareförbundets överklaganden.

Förvaltningsrätten avslår Svenska Rovdjursföreningens, Jaktkritikernas
och Naturskyddsföreningen i Örebro och Västmanlands yrkanden om att
hämta in förhandsavgörande från EU-domstolen.

Förvaltningsrätten avslår överklagandena i övrigt.

BAKGRUND

Länsstyrelserna i Västmanlands län och Örebro län beslutade om licensjakt efter totalt sex (6) vargar i Vidaln reviret. Jakten får bedrivas fr.o.m. den 2 januari 2021 till och med den 15 februari 2021 eller till dess länsstyrelsen avlyser jakten. Skälen för beslutet framgår av bilaga 1.

PARTERNAS INSTÄLLNING

Jaktkritikerna och Svenska Rovdjursföreningen

Jaktkritikerna och Svenska Rovdjursföreningen har var för sig överklagat beslutet men med överklaganden som är i det närmaste helt identiska varför deras yrkanden och grunder redovisas gemensamt. Föreningarna yrkar att länsstyrelsens beslut ska upphävas i sin helhet. De yrkar även att förvaltningsrätten begär förhandsavgörande från EU-domstolen i fråga om en licensjakt på varg i Sverige inte strider mot art- och habitatdirektivet mot bakgrund av angivna syften och då det råder tvivel om huruvida gynnsam bevarandestatus är uppnådd. De anför i huvudsak följande.

EU-domstolens dom i mål C 674/17 *Tapiola* har förändrat rättsläget så att HFD 2016 ref 89, inte längre kan anses vägledande när det gäller licensjakt på varg i Sverige. Med utgångspunkt i uttalanden från EU-domstolen och EU-kommissionen kan konstateras att licensjakten på den svenska vargstammen strider mot EU-rätten som Sverige förbundit sig att följa. EU-kommissionen har vidare återkommande kritiserat Sverige för licensjakt på varg. Tapioladomen, som är bindande, visar att den svenska licensjakten på varg saknar stöd i art- och habitatdirektivet och den därför är otillåten. Detta framgår indirekt av Naturvårdsverkets vägledning från den 17 juni 2020.

Förhandsavgörande begärs eftersom Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2016 ref. 89 avseende licensjakt annars riskerar att styra rättstillämpningen i en riktning som inte är förenlig med art- och habitatdirektivet.

Länsstyrelsens angivna syfte att begränsa den negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som täta vargstammar kan ha på människor som bor i områden med mycket varg kan rent principiellt inte ligga till grund för undantag enligt 16.1 e art- och habitatdirektivet. Av Tapioladomen kan utläsas att syften som inte bidrar till att bibehålla eller återställa gynnsam bevarandestatus inte kan åberopas som grund för undantag enligt artikel 16.1 e. Det framkommer vidare att det ankommer på nationella myndigheter att utifrån rigorösa vetenskapliga uppgifter underbygga påstående om att stamvårdade jakt faktiskt kan minska olaglig jakt och det i en omfattning som kommer att få en positiv nettoeffekt på vargstammens bevarandestatus. Hade man åberopat att den illegala jakten minskar till följd av licensjakt och pekat på rigorösa underlag till stöd för detta, hade syftet kunnat vara godtagbart eftersom det hade kunnat gynna vargstammen. Men det är inte det syftet som angivits, även om man nämner illegal jakt här och var. När man läser beslutet i sin helhet blir det tydligt att det handlar om ren förvaltning, dvs. att minska stammen.

Även om man skulle godta det angivna syftet har länsstyrelsen inte presenterat ett rigoröst vetenskapligt stöd för att licensjakt är en ändamålsenlig lösning för att främja samexistens mellan människa och varg. Det har inte uppgett något konkret mått på vad de vill uppnå och inte visat hur sex skjutna vargar skulle göra att detta mål uppnås. År 2016 publicerades två vetenskapliga studier från USA som motsäger tesen att vargjakt skulle leda till ökad acceptans för vargen. Jakten framstår som ett oproportionerligt svar på problematiken utifrån hur sårbar den svenska vargstammen är. Varken försiktighetsprincipen eller proportionalitetsprincipen har iakttagits.

Av proportionalitetsprincipen, som även gäller i artskyddssammanhang, följer att undantag från skyddet måste stå i proportion till de behov som motiverar undantaget. Eftersom Länsstyrelsen inte vet vilka de närmare målet med licensjakten, hur målet ska mätas eller när målet kan anses uppnått, kan Länsstyrelsen inte heller ha tagit ställning till om jakten är proportionerlig sett i relation till de angivna syftena och hur de kan uppnås. Föreningarna menar att licensjakt på sammanlagt 24 individer av en strikt skyddad och sårbar art tydligt inte står i proportion till de luddigt beskrivna syften med jakten som Länsstyrelsen säger sig ha. Det krävs dessutom en noggrann och tillräcklig motivering beträffande avsaknaden av andra lämpliga lösningar som gör det möjligt att nå de mål som åberopas till stöd för undantag. Denna motiveringsskyldighet är inte uppfylld när beslutet varken innehåller uppgift om att det inte finns annan lämplig lösning eller hänvisning till de tekniska, rättsliga och vetenskapliga rapporter som är relevanta. Beträffande alternativa lösningar bedömer föreningarna att skrämselåtgärder, stängsling, samråd, information, bidrag och ersättningar, samt närvaro av fältpersonal – vilka samtliga syftar till att underlätta samexistensen mellan varg och människor – utgör andra lösningar, och att länsstyrelsen inte visat på motsatsen.

Genomförande av det aktuella beslutet och de andra beslut som andra länsstyrelser fattat skulle försvåra uppnåendet av en gynnsam bevarandestatus för vargen i Sverige.

Av Tapiola framgår att ett undantag inte kan beviljas om inte en bedömning gjorts av vilken effekt ett undantag får på bevarandestatusen för arten på lokal och riksomfattande nivå. Vid den bedömningen kan det enligt EU-domstolen inte godtas att hänsyn tas till den del av det naturliga utbredningsområdet som omfattar tredje land som inte är skyldigt att strikt skydda arter som är av unionsintresse.

Naturvårdsverkets och Sveriges officiella ståndpunkt är att vargen har gynnsam bevarandestatus utifrån att den ingår i den sammanlagda vargpopulationen i Sverige, Norge, Finland och Ryssland mfl. Eftersom Ryssland och Norge bedöms som tredje land enligt Tapiola kan hänsyn inte tas till vargpopulationen i dessa länder vid bedömning av antalet vargar utifrån gynnsam bevarandestatus.

Hur stor vargpopulationen behöver vara för att ha en gynnsam bevarandestatus och hur frekvent invandringen behöver vara har bedömts inom ett regeringsuppdrag (M2015/1573/Nm). Gränsen för tillräcklig invandring bedömdes gå vid minst en ny invandrad varg vars gener inblandas i populationen per generation, ca fem år. Några forskare bedömde att det kunde räcka med 600 vargar om invandringen var tillräcklig och några ansåg att det var tillräckligt med 300 vargar. Invandringen är dock inte tillräcklig och har aldrig varit det. Från 2016 och framåt har tre nya invandrade vargar fått valpar med skandinaviska vargar men för inga av dessa avkommor vet man om de levt tillräckligt länge för att föra sina gener vidare. Dessutom blir invandrade individer i hör utsträckning dödade. Föregående vinter konstaterades tre olika invandrade vargar i Norrbotten. Vargarna har härefter försvunnit eller fällts i beslut om skyddsjakt. Vid en tillämpning av försiktighetsprincipen, som EU-domstolen ålägger medlemsstaterna, kan konstateras att licensjakt på svensk varg inte borde tillåtas innan en sammanhängande vargstam inom EU:s gränser uppgår till minst 1 700 individer. Att HFD bedömt saken annorlunda föranleder ingen annan bedömning.

Eftersom vargpopulationen varken omfattar 1 700 djur, eller har ett sådant inflöde av nya vargar som behövs för att det skulle räcka med mindre än 1 700 djur, så har vargen inte gynnsam bevarandestatus i dagsläget. Till detta kommer att vargpopulationen har en genomsnittlig inavelsnivå på 0.24, vilket är mycket nära inavelsnivån för avkomman vid syskonpar-

ningar. Naturvårdsverkets bedömning att vargen kan ha gynnsam bevarandestatus om den svenska populationen ligger på 300 vargar, under förutsättning att den är en del av en större population på minst 1 700 vargar och att minst en ny invandrare vart femte år förökar sig med inhemska vargar, baseras på generell populationsgenetisk teori som säger att en ny invandrare per generationstid räcker för att motverka genetisk utarmning och utveckling av allvarliga inavelsproblem. Den invandringsfrekvensen räcker dock inte för att inom överskådlig tid reparera redan uppkommen genetisk utarmning och inavel. Den skandinaviska vargpopulationen har länge varit för liten i antal och utbredning, och för isolerad från större populationer i andra länder. Invandringen är inte tillräcklig och har inte varit det historiskt.

Länsstyrelsens påstående att vargstammen har en kontinuerligt hög tillväxttakt är ett djupt missvisande påstående. Tillväxten bröts mellan inventeringssäsongerna 2014/15 och 2015/16 och stammen har inte hämtat sig från den minskning som skedde då.

I november 2020 presenterade Naturvårdsverket en extra analys av beskattningsmodell för varg som visar på något ändrade värden jämfört med tidigare beskattningsmodell. Modellen innehåller betydande mått av osäkerhet och kan inte läggas till grund för beslut om jakt. Det är oförenligt med försiktighetsprincipen att döda vargar när vargstammen är akut hotad. Vilt-skadecenter har bekräftat att senaste gången en invandrad varg fått valpar är 2016. Om ingen invandrad varg får valpar 2021 faller siffran 300 vargar och i stället gäller 1 700 vargar.

Om referensvärdet på 300 vargar skulle anses tillräckligt så är det viktigt att uppmärksamma att vargstammen rent faktiskt inte uppgår till det antalet vid den tid på året som referensvärdet avser. Vargstammen varierar över året och är störst precis när valparna fötts och minst precis innan de föds. Det är

därför viktigt att veta när populationsstorleken ska mätas för att kunna jämföras med referensvärdet. Referensvärdet på 300 vargar är framräknat och gäller populationsstorleken precis före årets föryngring. Det är storleken vid den tidpunkten som ska jämföras med referensvärdet. Trots det utgår Skalnulvs beräkningsunderlag från att det är höstpopulationen som ska hållas över 300 vargar. Att skjuta bort ett revir innebär en minskning av sannolikheten för etablering av nya revir som kan underlätta genutbyte med finska och ryska vargar vilket försvårar gynnsam bevarandestatus.

Vid bedömningen av gynnsam bevarandestatus har Länsstyrelsen inte iakttagit försiktighetsprincipen. Beslutet uppfyller inte heller villkoren om begränsad mängd eller att jakten ska ske under strängt kontrollerade former. Villkoren i beslutet är inte tillräckligt förpliktande utifrån att extra tillsynsåtgärder endast bör vidtas för att undvika att genetiskt viktig varg fås illegalt i samband med licensjakten. Värdet av att licensjakt ska avlysas om en genetiskt viktig varg uppehåller sig i jaktområdet ifrågasätts.

Till överklagandet bifogas bilagor i form av forskningsrapporter, vägledning från Naturvårdsverket etc.

Vad [REDACTED]
[REDACTED] överklagar beslutet och anför att det inte är förenligt med bestämmelser om naturskydd att tillåta licensjakt efter sex vargar.

Vad Svenska Jägarförbundet, Jägarförbundet i Västmanlands och Örebro län (Jägarförbunden)

Jägarförbunden yrkar att licensjakt ska beviljas i ytterligare vargrevir, Kesbergsreviret och Villingsbergsreviret. Jägarförbunden anför i huvudsak följande. Länsstyrelsen har fattat sitt beslut utifrån ett felaktigt beslutsunderlag vad gäller möjligt uttag ur stammen varvid syftet inte uppnås. Tidigare överklagan om utvidgning av jakten har avvisats utifrån

Kammarrätten i Sundsvalls avgöranden den 6 oktober 2020 i mål nr 2300-20 gällande licensjakt efter björn. Detta avgörande faller på sin egen orimlighet. I sådant fall kan aldrig antalet vargar ökas av domstolen utan endast minskas. Självfallet måste man kunna yrka på ett högre tilldelning av varg. Det avgörande är istället om ett beslut fattats eller inte som avser jakten i länet. Länsstyrelsen ska ta fram förvaltningsplan för vargstammen i länet. Länets viltförvaltningsdelegation fattar enligt förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer beslut om övergripande riktlinjer för bl. a. licensjakt och skyddsjakt inom länet. Beslutet om licensjakt medför inte att riktlinjerna uppnås. Naturvårdsverkets felaktiga beslutsunderlag medför att det i praktiken fastställts en ny miniminivå om 380 vargar i Sverige. Till överklagandet bifogas bilaga i form av prognoser för vargpopulation vid olika jaktuttag.

Vad NOAH - för dyrs rättigheter

Noah yrkar att det överklagade beslutet ska upphävas och anför i huvudsak följande. Ett beslut om licensjakt medför inte att acceptansen för rovdjur ökar. Några konkreta fall eller beräkningar som ger stöd för att licensjakten har en positiv effekt på vargstammen utifrån kriteriet gynnsam bevarandestatus har inte presenterats. Beslutet om licensjakt anger att vargtäta områden medför problem för befolkningen i samma område. Genom detta skapas en negativ uppfattning hos befolkningen att vargen utgör ett problem och en förväntning att licensjakt är lösningen. Det är inte dokumenterat hur stor del av befolkningen som ser varg som en psykosocial belastning. Länsstyrelsens beslut har inte hänvisat till forskning hur licensjakten skulle kunna lösa de problem som anges i beslutet. Beslutet är baserat på ett antagande att licensjakt ökar toleransen för varg och hänvisning till forskning saknas. Licensjakt ökar inte acceptansen för varg enligt forskning. Att utplåna revir innebär att vandringsvargarna blir fler och förutsägbarheten minskar. En licensjakt inriktat på specifika revir innebär alltså inte att syftet med licensjakten uppnås.

**Vad Naturskyddsföreningen Örebro och Naturskyddsföreningen i
Västmanlands län (Naturskyddsföreningen)**

Naturskyddsföreningen yrkar att förvaltningsrätten begär förhandsavgörande från EU-domstolen avseende referensvärdet för den svenska vargstammen utifrån den höga inavelsnivån och isoleringen verkligen har gynnsam bevarandestatus samt huruvida beslutet är förenligt med gynnsam bevarandestatus och kriterierna begränsad omfattning och begränsad mängd.

Av avgörandet Tapiola (C-674/17) framgår att myndigheter i medlemsländer inte kan tillgodoräkna sig genetisk förstärkning från grannländer utan skyddade vargpopulationer. Referensvärdet om 300 vargar ifrågasätts därför ur vetenskaplig synpunkt. Även om Naturvårdsverket bedömt att det finns ett visst utrymme för licensjakt kan en jakt som omfattar 24 vargar inte anses vara ett visst utrymme. Licensjakten nationellt omfattar 6,7 procent och för Örebro och Västmanlands del blir den procentuella andelen tio. Naturvårdsverkets bedömning grundar sig dessutom på att beslut om skyddsjakt hålls på tidigare nivåer. Det är en betydande osäkerhet i förhållande till en framtida händelseutveckling vilket inte är överensstämmande med försiktighetsprincipen.

Det ifrågasätts huruvida Sverige uppnår målen i förvaltningsplanen vad avser att minst två med varandra obesläktade finskryska invandrade vargar överlever och reproducerar sig under femårsperioden, samt målet avseende överlevnaden till reproduktiv ålder för de valpar som fötts i revir med finskryska vargar. Få vargar från öst lyckas ta sig ned genom renskötselområdet för att tillföra gener till vargstammen. Den svenska vargstammen lider av en hög grad av inavel vilket inte förbättras genom jakt. Villkoren för hundanvändning garanterar inte att vargarna inte utsätts för onödigt lidande. Jaktområdet angränsar till två andra vargrevir varför det finns risk att vargar från grannreviret fålls i jakten. Till överklagandet bifogas bilagor i form av forskningsrapporter och vetenskapligt underlag.

Vad länsstyrelsen i Västmanlands län och Örebro län anför

Länsstyrelserna finner inte skäl att ändra beslutet.

RÄTTSLIG REGLERING

Tillämpliga bestämmelser

Av 3 § första stycket jaktlagen (1987:259) framgår att varg och annat vilt är fredat och får jagas endast om detta följer av jaktlagen eller av föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen. Enligt 23 c § jaktförordningen får licensjakt efter bl.a. varg ske under förutsättning att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.

Bestämmelsen i 23 c § ska tolkas mot bakgrund av motsvarande artiklar i art- och habitatdirektivet. Enligt artikel 12.1 a ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för införande av ett strikt skyddssystem i det naturliga utbredningsområdet för de djurarter som finns förtecknade i bilaga 4 a till direktivet, med förbud mot att bl.a. avsiktligt fånga eller döda exemplar av dessa arter i naturen. Vargen (*canis lupus*) omfattas av det strikta skyddet i bilaga 4 a. I artikel 16.1 anges undantagen vari punkt e) anger vad som måste vara uppfyllt för att länsstyrelsens beslut om licensjakt ska bestå.

Avgöranden

EU-domstolen har i ett äldre avgörande den 14 juni 2007 i mål C-342/05 (Europeiska kommissionen mot Finland) uttalat att undantagsbestämmelserna i artikel 16.1 i direktivet ska tolkas restriktivt och att den myndighet som fattat beslutet har bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag. Medlemsstaterna ska säkerställa att varje åtgärd som påverkar skyddade arter endast tillåts genom beslut som är

noggrant och tillräckligt motiverade och som hänvisar till de skäl, villkor och krav som anges i artikel 16.1 i direktivet.

EU-domstolen har i ett senare avgörande den 10 oktober 2019 i mål C-674/17 *Tapiola* uttalat att artikel 16.1 e ska tolkas så att den utgör hinder mot att besluta om undantag från förbudet att avsiktligt döda varg om inte vissa villkor är uppfyllda. För att det ska vara möjligt att bevilja undantag enligt 16.1 e krävs följande. De mål som eftersträvas med jakten måste vara klart och tydligt underbyggda och beslutande myndighet måste med hänsyn till rigorösa vetenskapliga uppgifter styrka att beslutat undantag är ägnat att uppnå målen. Det måste vidare i tillräcklig mån ha fastställts att målen inte kan uppnås genom en annan lämplig lösning. Det måste vara säkerställt att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av den berörda arten i deras naturliga utbredningsområde. En bedömning måste vara gjord avseende bevarandestatusen hos bestånden av den berörda arten och den inverkan som det planerade undantaget kan ha på bevarandestatusen för den aktuella arten på riksomfattande nivå i medlemsstaten eller i förekommande fall på den berörda biogeografiska regionnivån, när denna medlemsstats gränser sträcker sig över flera biogeografiska regioner, samt om artens naturliga utbredningsområde kräver det och i den mån det är möjligt på ett gränsöverskridande plan. Vidare måste samtliga villkor uppfyllas avseende att under strängt kontrollerade förhållande – selektivt och i begränsad omfattning samla in ett begränsat och fastställt antal av de arter som finns förtecknade i bilaga IV till direktivet, varvid frågan om dessa villkor ska bedömas bl.a. utifrån storleken på beståndet, dess bevarandestatus och dess biologiska egenskaper (punkt 80).

EU-domstolen uttalar vidare att det som regel är nödvändigt att bedöma vilken inverkan ett undantag får på ett lokalt bestånd för att kunna bedöma vilken inverkan ett undantag får för hela det aktuella beståndet. Konsekvenserna av ett undantag blir vanligtvis mest påtagliga i det lokala området som

omfattas av undantaget men bevarandestatusen hos ett bestånd på nationell nivå påverkas av de sammanlagda konsekvenserna av de olika undantag som påverkar lokalområdena. (punkt 59)

EU-domstolen uttalar också att det följer av försiktighetsprincipen att ett undantag inte får beviljas om en bedömning av de mest tillförlitliga och tillgängliga vetenskapliga uppgifterna fortfarande ger utrymme för osäkerhet om ett undantag försvårar upprätthållandet eller återställandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av en utrotningshotad art. (punkt 66)

Av den allmänt tillämpliga proportionalitetsprincipen, som också slagits fast av EU-domstolen inom artskyddsområdet (se dom i mål C-76/08, *Kommissionen mot Malta* punkt 57 och 64), följer att det undantag från skyddssystemet som en medlemsstat har för avsikt att göra, ska stå i proportion till de behov som motiverar undantaget. Vidare följer att konstaterande av att det inte finns någon annan lämplig lösning ger möjlighet att tillåta undantag endast i den utsträckning det är nödvändigt och om direktivets övriga syften inte äventyras.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan om förhandsavgörande från EU-domstolen

Den övergripande frågan i målet gäller om länsstyrelsen har visat att kraven för beslutet om licensjakt är uppfyllda. Förvaltningsrätten anser att denna fråga kan besvaras med ledning av befintlig praxis, utan att något förhandsavgörande från EU-domstolen inhämtas. Svenska Rovdjursföreningens, Naturskyddsföreningen i Västmanland och Örebro län samt Jaktkritikernas yrkanden om inhämtande av förhandsavgörande ska därför avslås.

Frågor om talerätt och rätten att överklaga beslutet

██████████ har förelagts att styrka rätten att överklaga beslutet men har inte hörts av.

Varken jaktlagen (1987:259) eller jaktförordningen (1987:905) innehåller några bestämmelser för enskilda om vem som kan överklaga länsstyrelsens beslut. I sådant fall gäller de allmänna reglerna i 41-42 §§ förvaltningslagen (2017:900). Av dessa följer att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Någon allmän klagorätt för var och en som är missnöjd med ett beslut erkänns inte av den svenska rättsordningen. En förutsättning för att annan än den som har varit part hos beslutsmyndigheten ska ha talerätt är att klaganden kan åberopa ett intresse som det är möjligt att beakta vid sakens prövning (jfr. HFD 2012 ref. 24).

Förvaltningsrätten anser att det inte har framkommit att det överklagade beslutet påverkar ██████████ rättsställning eller att han har ett sådant intresse som är möjligt att beakta vid sakens prövning. Inte heller i övrigt har framkommit något som visar att han är berörd av länsstyrelsens beslut på ett sådant sätt att han har rätt att överklaga det. ██████████ överklagande ska därför avvisas.

Jägareförbundet i Västmanlands och Örebro län samt Svenska

Jägareförbundet har yrkat att licensjakten ska utökas till att omfatta ytterligare vargrevir och anser att beslutet kan överklagas bl.a. utifrån att riktlinjer för länens viltförvaltningsdelegation inte uppnås.

Kammarrätten i Sundsvall har i ett avgörande avseende licensjakt efter björn den 16 oktober 2020 i mål nr 2300-20 ändrat förvaltningsrättens avgörande på så sätt att Jägarnas Riksförbund Västerbottens talan avvisas. I målet hade Jägarnas Riksförbund Västerbotten överklagat länsstyrelsens beslut om

licensjakt i Västerbottens län och yrkat på en utökning av såväl antal djur som yta för jaktens bedrivande. Kammarrätten uttalade bl.a. följande. Länsstyrelsen får besluta om licensjakt när vargstammen överstiger gynnsam bevarandestatus i Sverige och miniminivån för rovdjursförvaltningsområdet. Myndigheten har dock ingen skyldighet att fatta ett beslut om licensjakt. Beslut om licensjakt är ett administrativt beslut där länsstyrelsen ensam, utifrån lagstiftningens villkor och krav, fastställer ramarna för licensjakten. Fattas inget beslut om licensjakt kan ingen annan tvinga fram ett sådant beslut. Mot den bakgrunden anser kammarrätten att ett beslut om licensjakt inte är av beskaffenheten att kunna bli föremål för en överprövning hos förvaltningsdomstol när talan grundar sig på att beslutet ska utvidgas att gälla ut ökning av jakten. Förvaltningsrätten borde därför ha avvisat Jägarnas Riksförbund Västerbottens talan och förvaltningsrättens avgörande ska därför ändras på så sätt att deras talan avvisas.

Förvaltningsrätten bedömer att vad förbunden anfört om viltförvaltningsdelegationens riktlinjer inte innebär att de kan anses som sökande i ett förvaltningsrättsligt ärende. Beslut om licensjakt är ett administrativt beslut där länsstyrelsen ensam, utifrån lagstiftningens villkor och krav, fastställer ramarna för licensjakten. Med hänsyn till vad som anförts ovan om möjligheten att överpröva beslut om licensjakt i en situation när det är frågan om utökning av beviljad licensjakt, är detta en fråga som inte är av beskaffenhet att kunna bli föremål för en överprövning hos förvaltningsdomstol. Förvaltningsrätten avvisar Jägareförbundet i Västmanlands och Örebro län samt Svenska Jägareförbundets överklaganden.

NOAH - for dyrs rettigheter har förelagts att styrka rätten att överklaga beslutet om licensjakt. NOAH har inkommit med underlag bl.a. i form av stadgar och registreringsbevis. NOAH har även anfört att de har 14 000 medlemmar. Förvaltningsrätten konstaterar att NOAH har varit registrerad

som verksam förening i mer än tre år och har enligt stadgarna till syfte att ta tillvara djurs rättigheter.

I 16 kap. 13 § miljöbalken finns en särskild reglering av miljöorganisationers rätt att överklaga beslut fattade utifrån Miljöbalkens regler. Regleringen har sin bakgrund i den s.k. Århuskonventionen. Kriterierna i 16 kap. 13 § är hållpunkter för bedömningen och inte krav av självständig betydelse som i sig kan utesluta en rätt att överklaga. I ett enskilt fall kan bedömningen därför bli att en organisation har rätt att överklaga även om den inte fullt ut uppfyller kriterierna i bestämmelsen (Högsta domstolens avgörande den 30 september 2020, med mål nr 5637-19). Att Århuskonventionen är tillämplig i mål enligt jaktförordningen framgår även av Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2018 ref. 7).

Följande anges i artikel 3.9 i Århuskonventionen: ”Inom ramen för denna konvention skall allmänheten ha tillgång till information, möjlighet att delta i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor utan att bli diskriminerad på grund av medborgarskap, nationalitet eller hemvist eller, när det gäller juridiska personer, var personen har sitt registrerade säte eller sin huvudsakliga verksamhet. ” Om en utländsk icke-statlig organisation vill ha talerätt får den alltså inte behandlas mindre gynnsamt än nationella icke-statliga organisationer när det gäller de krav som måste uppfyllas för talerätt. Artikel 3.9 förbjuder endast diskriminering, så medlemsstaterna får kräva att utländska icke-statliga organisationer ska uppfylla samma villkor som nationella. Dessa villkor, särskilt förfarandet för att erhålla status som icke-statlig organisation med talerätt de lege, får dock inte hindra eller göra det orimligt svårt för utländska icke-statliga organisationer att få sådan status.

Enligt Naturvårdsverkets vägledning till länsstyrelserna inför beslut om licensjakt ska samråd ske med berörda myndigheter i Norge. Förvaltningsrät-

ten bedömer, med hänsyn till vad som angetts ovan, att organisationen NOAH – för dyrs rättigheter ska tillerkännas talerätt i förevarande mål. Vid denna bedömning har förvaltningsrätten bedömt att kravet om verksamhet i Sverige, som möjligen inte är uppfyllt, inte utesluter talerätt.

Licensjakt

Ett beslut om undantag från skyddet mot avsiktligt dödande, dvs ett beslut om att tillåta jakt, i form av licensjakt eller stamvårdande jakt är endast möjlig att fatta utifrån artikel 16.1 e i art- och habitatdirektivet. I den svenska lagstiftningen är det 23 c § jaktförordningen som närmare reglerar frågan och den bestämmelsen går inte utöver vad som kan anses tillåtet enligt den aktuella artikeln. Det är därmed möjligt att besluta om licensjakt på varg i enlighet med detta, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda i nämnda förordning, direktiv och avgöranden (se även HFD 2016 ref. 89). Att det är möjligt att bevilja undantag från det strikta skyddet som vargen som art åtnjuter för stamvårdande jakt har prövats av EU-domstolen i oktober 2019 i ovan angivet mål *Tapiola*.

Gynnsam bevarandestatus

En viktig utgångspunkt för bedömningen av om det är möjligt att fatta ett beslut om licensjakt är om vargstammen i Sverige har en gynnsam bevarandestatus eller inte. Detta då ett undantag från det strikta skyddet med stöd av 16.1 e inte får meddelas om det inte är säkerställt att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos beståndet av den berörda arten i dess naturliga utbredningsområde. (*Tapiola* 80).

Jaktkritikerna m.fl. som överklagat beslutet om licensjakt har anfört att det överklagade beslutet ska upphävas eftersom vargen inte kan bedömas ha en gynnsam bevarandestatus i Sverige. Detta då referensvärdet på 300 individer är för lågt för att vara tillräckligt för en gynnsam bevarandestatus och utifrån

att den svenska vargpopulationen har en för hög inavelsgrad. Vidare ifrågasätts inventeringsresultatet och prognosen för tillväxt och effekten av uttag genom jakt.

Förvaltningsrätten noterar inledningsvis att Naturvårdsverket har fattat beslut om att för kommande års jaktsäsong överlämna möjligheten att fatta beslut om licensjakt på varg till samtliga länsstyrelser i det mellersta rovdjursförvaltningsområdet i vilket Västmanland och Örebro län ingår (NV-02807). Naturvårdsverket har i sitt delegationsbeslut gjort bedömningen att det, under förutsättning att framtida uttag för skyddsjakt hålls på liknande nivåer som tidigare, finns ett visst utrymme för licensjakt under 2021 och att det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för vargpopulationen i Sverige. Mot bakgrund av att tillväxttakten och trenden för vargpopulationen i Sverige är stabil, att stammen ligger över referensvärdet på 300 individer, att populationen har ett stabilt utbredningsområde samt att den genetiska variationen har möjlighet att öka under kommande år vidhåller Naturvårdsverket bedömningen om vargens gynnsamma bevarandestatus som naturvårdsverket 2019 rapporterade till EU-kommissionen.

Det fastställda inventeringsresultatet för vintern 2019/20 visar att det fanns 36,5 vargföryngringar i Sverige vilket motsvarar 365 vargar. Det är en ökning av antalet föryngringar jämfört med vintern 2018/19 då det fanns 30 föryngringar i Sverige. I det mellersta rovdjursförvaltningsområdet visade inventeringsresultatet att där fanns 32,8 föryngringar. Den av Naturvårdsverket fastställda miniminivån för mellersta rovdjursförvaltningsområdet är 28, 5 föryngringar vilket motsvarar 285 vargar. Västmanlands län har en beslutad miniminivå på 1,5 föryngringar motsvarande 15 vargar medan och Örebro län har en miniminivå om 3,5 föryngringar motsvarande 35 vargar. (Fastställande av miniminivåer för varg gällande rovdjursförvaltningsområden och län, Naturvårdsverket dnr -01525-18). Västmanlands län berörs

av 3,67 föryngringar och att Örebro län berörs av 4,5 föryngringar (inventering av varg vintern 2019- 2020).

Förvaltningsrätten finner inte skäl att ifrågasätta dessa uppgifter, vilka måste vara utgångspunkten i bedömningen av gynnsam bevarandestatus. Uppgifterna visar att vargpopulationen såväl nationellt som regionalt och lokalt överstiger de av Naturvårdsverkets beslutade referens- och miniminivåerna. Det klagandena anfört om att referensvärdet är för lågt och att den genetiska problematiken inte i tillräcklig grad beaktats föranleder ingen annan bedömning.

Upprätthålla gynnsam bevarandestatus

Även om den svenska vargstammen för närvarande har gynnsam bevarandestatus får licensjakt inte beviljas om jakten riskerar att äventyra upprätthållandet av den gynnsamma bevarandestatusen. Försiktighetsprincipen ska tillämpas och i enlighet med Tapiola har det totalt tillåtna jaktuttaget för årets licensjakt på varg betydelse i denna bedömning. För att kunna göra en bedömning av vilken inverkan ett undantag får för bevarandestatusen för hela det aktuella beståndet är det som huvudregel nödvändigt att bedöma vilken inverkan ett undantag får på ett lokalt bestånd (Tapiola punkt 59).

Jaktkritikerna m.fl. har i denna del anfört att även om referensvärdet på 300 vargar används och att vargen därför skulle anses ha uppnått gynnsam bevarandestatus så lider arten av en sådan inavelsgrad att jakt inte kan tillåtas eftersom upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus då riskeras.

Förvaltningsrätten konstaterar i denna del att övervägande del av delmålen av den genetiska förstärkningen av varg är uppfyllda (Naturvårdsverkets rapport, utvärdering av delmålen i plan för genetisk förstärkning av varg 2016-2020, april 2020). Naturvårdsverket har även i beslut (NV-02807-20) om att överlämna möjligheten att fatta beslut om licensjakt på varg till

länsstyrelserna bedömt att vargpopulationen sammantaget ligger över miniminivån i förvaltningsområdet och att den genetiska variationen i populationen är stabil.

Länsstyrelserna har i det överklagade beslutet bl.a. hänvisat till Naturvårdsverkets bedömning av gynnsam bevarandestatus som framgår av delegationsbeslutet. Vidare har hänvisats till Naturvårdsverkets bedömning i vägledningen till delegationsbeslutet att den skydds- och licensjakt som bedrivits under de senaste fyra åren inte försvårat upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus för den svenska vargpopulationen. Vidare har beskrivits att beslutet fattats efter samråd inom det mellersta rovdjursförvaltningsområdet och att man då tillämpat en säkerhetsmarginal gentemot gynnsam bevarandestatus för att säkerställa att licensjakten inte försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus. Länsstyrelsen har också hänvisat till de regionala förvaltningsplanerna och inventeringsresultatet. Av bedömningen i beslutet framgår även att länsstyrelsen beaktat att den genetiskt viktiga vargtiken i Tiveden fött valpar 2017, 2018 och 2019. Länsstyrelserna anser inte att det framkommit något som tyder på att det beslutade jaktuttaget om högst sex vargar i Västmanlands och Örebro län medför att gynnsam bevarandestatus riskerar att underskridas.

Förvaltningsrätten instämmer i länsstyrelsens bedömning att det beslutade jaktuttaget inte riskerar att försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för vargen vare sig nationellt, regionalt eller lokalt. Det beslutade jaktuttaget understiger tillväxttakten för varg med marginal. Det utvalda reviret Vidaln innehåller inte någon genetiskt viktig varg. Licensjakten har inriktats på utvalt revir i syfte att minska koncentrationen av varg där den är som tätast. Reviret ligger i gränslandet mellan länen där koncentrationen är en av landets tätaste. Det har de senaste åren skett en förtätning i området. För att minimera att andra revir påverkas har jaktområdets storlek

begränsats till revirets kärnområde. Med hänsyn härtill konstaterar förvaltningsrätten att jakt i det aktuella reviret inte medför att risk att vargstammens naturliga utbredningsområde kommer att minska inom överskådlig framtid eller äventyra förutsättningarna för en tillräckligt stor livsmiljö för bibehållande av artens population på lång sikt. Ett beslut om licensjakt kan mot den bakgrunden inte anses medföra att upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos arten i dess naturliga utbredningsområde försvåras.

Syftet med den beslutade jakten och annan lämplig lösning

Det finns varken i 23 c § jaktförordningen eller i art- och habitatdirektivet uttryckligen angivet något särskilt syfte som ska vara uppfyllt för att ett beslut om licensjakt ska kunna meddelas. För att det ska vara möjligt att göra en bedömning av om syftet kan nås genom någon annan lämplig lösning och om undantaget från skydd mot jakt är proportionerligt måste det emellertid finnas ett syfte med licensjakten. Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att det får anses ligga inom en överprövande domstols kompetens att göra en prövning av om det syfte som beslutsmyndigheten har angett är acceptabelt i sig (HFD 2016 ref. 89).

Att det måste finnas ett syfte med licensjakten har vidare tydliggjorts av EU-domstolen i *Tapiola*. Av det avgörandet framgår att det krävs att ett tydligt angivet mål åberopas till stöd för beviljande av undantag. Detta eftersom ett undantag med stöd av art 16.1 bara får beviljas i konkreta enskilda fall och för att uppfylla klart definierade krav och motsvara specifika situationer (41). Undantag som beviljas med stöd av 16.1 får inte sammantaget medföra verkningar som strider mot målet som eftersträvas genom direktivet i art 2.1, 2.2 och 2.3. Nämligen att med hänsyn taget till ekonomiska, sociala, och kulturella behov och regionala och lokala särdrag säkerställa biologisk mångfald genom bevarande av livsmiljöer och vilda djur och bibehålla eller återställa gynnsam bevarandestatus (38 och 25). För att

ett mål ska kunna omfattas av artikel 16.1. e i direktivet måste det bidra till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus (43).

Jaktkritikerna m.fl. har anfört att de syften som anges inte är godtagbara, detta särskilt utifrån tapiolaavgörandet samt att länsstyrelsen inte har visat att jakt bidrar till ökad acceptans och därmed minskad illegal jakt eller att människors oro minskar.

Det angivna syftet med licensjakten är att begränsa negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som täta vargstammar kan ha på människor som bor i områden med mycket varg och därigenom skapa förutsättningar för en hållbar vargförvaltning samt förbättra möjligheten för samexistens och på det sättet bevara vargstammens gynnsamma bevarandestatus. Syftet är att minska socioekonomisk påverkan och underlätta tamdjurshållning. Länsstyrelserna hänvisar i beslutet till forskning som visar att kontrollerad licensjakt medför ökad acceptans för förvaltningen (Delredovisning av regeringsuppdraget att utreda gynnsam bevarandestatus för varg M2015/1573/Nm). Länsstyrelserna har vidare till stöd för sin bedömning åberopat förarbeten till lagstiftningen och Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2016 ref. 89) samt annan forskning av vilken det framgår att licensjakt bör ske utifrån kriterier baserade på koncentration av revir, genetisk status, samt socioekonomiska faktorer. Västmanland och Örebro län har de senaste 15 åren haft vargrevir i gränslandet mellan länen, och har där en av Sveriges tätaste koncentrationer av vargrevir. För att uppnå syftet, måste tätheten av vargrevir minska bedömningen har gjorts att det därför är mest ändamålsenligt att jakten inriktas mot reviret Vidaln. I området som omfattas av Vidaln reviret finns enligt länsstyrelserna en historik av oro och skador orsakade av varg som inte minst av socioekonomiska skäl är angelägna att lösa. I reviret finns jordbruksmark och bebyggelse. Såväl vinter som sommar har vargar under perioder rört sig nära bebyggelse och på gårdar och orsakat oro för boende i området.

Förvaltningsrätten finner att länsstyrelserna har angett klara och tydliga mål och att man också har hänvisat till vetenskapligt stöd för att en licensjakt kan förebygga oönskade konflikter mellan människa och rovdjur och samtidigt bibehålla hög acceptans för vargen som art och för rovdjursförvaltningen. Länsstyrelserna har beskrivit att det finns en hög koncentration av varg i delar av länen och förvaltningsrätten anser att det saknas skäl att ifrågasätta att en hög koncentration av varg inom ett begränsat område kan förväntas medföra ökade skaderisker och i förlängningen andra oönskade effekter som kan få negativa konsekvenser för den gynnsamma bevarandestatusen. Att minska tätheten av revir i området kan minska den negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som en tät vargstam kan ha på människor som bor i områden med mycket varg och därigenom bidra till att bibehålla en gynnsam bevarandestatus för vargen som art. Förvaltningsrätten bedömer mot bakgrund av ovanstående att det syfte som anges med det beslutade undantaget är acceptabelt i sig och att det i tillräcklig grad kan förväntas nå genom den beslutade jakten (jfr HFD 2016 ref 89 och Kammarrätten i Sundsvalls dom den 23 december 2016 i mål nr 2968-16).

För att ett beslut om undantag ska vara förenligt med gällande regelverk krävs emellertid att syftet inte lika väl kan nås på annat sätt, dvs det får inte finnas någon annan lämplig lösning. Vad avser annan lämplig lösning ankommer det på den beslutande myndighet att lämna en noggrann och tillräcklig motivering beträffande avsaknaden av andra lämpliga lösningar som gör det möjligt att nå de mål som åberopas till stöd för det aktuella undantaget (Tapiola punkt 49).

Förvaltningsrätten konstaterar att syftet med jakten bl.a. är att underlätta tamdjurshållning och att djurhållare i området haft angrepp från varg. Länsstyrelserna har bedömt att skyddsjakt, som avser att snabbt avlägsna problem individer, inte har en täthetsreglerande effekt och därför inte kan anses

utgöra en annan lämplig lösning. Uppförande av rovdjursavvisande stängsel bedöms som svåra att genomföra i en omfattning av ett helt län eller en hel vargpopulation. Åtgärden medför också en betydande merkostnad för djurägarna. Skrämselåtgärder och akutstängsel har inte bedömts som någon permanent lösning då skrämsleffekten avtar efter en tid. Sterilisering har av länsstyrelsen ansetts medföra onödigt lidande och effekten av att flytta varg har inte medfört önskad effekt då vargar tenderar att återvända till det ursprungliga reviret. Förvaltningsrätten anser att länsstyrelsen i tillräcklig grad visat att det inte finns någon annan lämplig lösning för att uppnå det angivna syftet med licensjakten.

Lämplighet med hänsyn till stammens storlek och sammansättning

En licensjakt måste vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning. Detta ska, enligt HFD, förstås som ett krav på att jakten sker i begränsad omfattning och avser en begränsad mängd för att vara tillåten. En förutsättning för att ett jaktuttag ska anses vara i begränsad omfattning och mängd är, i en situation som den förevarande, att uttaget inte försämrar den gynnsamma bevarandestatusen hos den svenska stammen (HFD 2016 ref. 89).

Av Tapiola (punkterna 62–64 och 75) följer dock att ett aktuellt jaktuttag ska ses i det vidare sammanhang som omfattar det totalt tillåtna jaktuttaget avseende stamvårdande jakt under aktuellt jaktår. Den mängd insamlade exemplar som beviljas med stöd av undantaget i artikel 16.1 e i livsmiljödirektivet måste således, för att det ska anses att villkoret är uppfyllt, vara så begränsad att den inte medför en betydande negativ inverkan på det berörda beståndets struktur, även om den inte i sig försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga utbredningsområde. Denna mängd ska således inte endast vara strikt begränsad i enlighet med nämnda villkor, utan den ska även vara tydligt angiven i undantagsbesluten (punkt 72)

Jaktkritikerna m.fl. har, bl.a. med hänvisning till yttranden från EU-kommissionen, anfört att genomförda licensjakter i Sverige inte varit i begränsad omfattning och begränsad mängd.

Länsstyrelserna har angett att länsstyrelserna i det mellersta rovdjursförvaltningsområdet har samverkat kring licensjakten och att det antal djur som jakten omfattar i de aktuella länen innebär en mycket liten risk att understiga miniminivån för förvaltningsområdet. Länsstyrelserna har bedömt att ett jaktuttag om 24 vargar nationellt, varav sex vargar i Västmanlands och Örebro län utgör en begränsad mängd och ett rimligt uttag i förhållande till populationens storlek och tillväxt. Genom att rikta licensjakten mot specifika revir snarare än ett antal individer i populationen utan geografisk begränsning, anser länsstyrelsen att det säkerställs att inverkan på beståndet blir förutsägbart.

Förvaltningsrätten har redan bedömt att den beslutade licensjakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos vargens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Det aktuella jaktuttaget får enligt förvaltningsrättens mening även anses vara i begränsad omfattning i förhållande till resultatet av den senaste varginventeringen i länen. Den beslutade jakten får också anses uppfylla kraven på begränsningar i omfattning och individantal i enlighet med EU-domstolens ståndpunkt, med beaktande av den totala omfattningen av svensk licensjakt på varg detta år. Förvaltningsrätten finner heller inte att det framkommit någon särskild risk i nutid, kopplad till genetisk sårbarhet eller annat, som ger stöd för att den beslutade jakten på annat sätt riskerar stammens sammansättning. Den beslutade jakten uppfyller således kravet på att vara lämplig med hänsyn till vargstammens storlek och sammansättning.

Selektiv jakt under strängt kontrollerade förhållanden

En ytterligare förutsättning för att licensjakt ska få beslutas enligt jaktförordningen är att jakten bedrivs selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen måste kravet på strängt kontrollerade förhållanden innebära att villkoren för jakt är tydliga främst vad gäller de individer eller grupper av individer som får jagas, var detta får ske, under vilka tider och till vilket antal. Det ska finnas effektiva rutiner som förhindrar jakt i strid med villkoren. Kraven på ansvariga myndigheter att kontrollera jakten måste ställas högt. Vad därefter gäller villkoren avseende selektiviteten och den begränsade omfattningen av insamlingen eller förvaringen av vissa exemplar av arterna, kan det konstateras att de innebär ett krav på att undantaget ska omfatta ett visst antal individer som fastställts så begränsat, specifikt och lämpligt som är möjligt, med hänsyn till det mål som eftersträvas med det aktuella undantaget. Det kan således vara nödvändigt att undantaget – med hänsyn till storleken på den aktuella artens bestånd, dess bevarandestatus och dess biologiska egenskaper – begränsas inte bara till den berörda arten eller till typer eller grupper av individer av denna art, utan även till enskilda individer (punkt 73)

Jaktkritikerna m.fl. har anfört att villkoren i beslutet inte är tillräckligt förpliktande utifrån att extra tillsynsåtgärder bör vidtas för att undvika att genetiskt viktig varg fällt illegalt i samband med licensjakten. Värdet av att licensjakt ska avlysas först om en genetiskt viktig varg uppehåller sig i jaktområdet ifrågasätts.

Länsstyrelserna har anfört att jakten är selektiv både ur ett nationellt såväl som ur ett regionalt perspektiv. Licensjakten begränsas till de områden där vargstammens påverkan på socioekonomiska förhållanden och tamdjurs-hållning är som störst och till specifika jaktområden baserat på kunskap om de revir som finns där. De villkor som beslutet är förenade med samt det underlag som beslutet grundas på innebär att jakten är strängt kontrollerad

enligt länsstyrelserna, utifrån att kvaliteten på inventeringsresultaten för varg är mycket hög samt att jakten är koncentrerad till revirets kärnområde.

Det överklagade beslutet innehåller tidsmässiga och geografiska avgränsningar. Beslutet innehåller också krav på skyndsam rapportering av fällda eller påskjutna djur, kontinuerlig kontroll av hur många vargar som återstår av tilldelningen och krav gällande bl.a. besiktning av fällda djur och skottplats/fallplats. För att minska risken att andra revir påverkas av jakten har jaktområdets storlek begränsats till kärnan av det utpekade reviret. Inventeringsinsatser inför jaktstart ska genomföras för att minimera risken att genetiskt viktig varg skulle komma in i området. Om så skett kommer jakten inte att genomföras. Förvaltningsrätten anser att kraven är tillräckligt tydliga och innebär att det finns effektiva rutiner för att förhindra och kontrollera att jakten inte sker i strid med gällande regelverk. Förvaltningsrätten har redan bedömt att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för vargen och anser att det utifrån de avgränsningar som gjorts i beslutet kan bedömas att även kravet på selektivitet är uppfyllt.

Slutsats

Förvaltningsrätten finner sammanfattningsvis att det överklagade beslutet uppfyller samtliga förutsättningar enligt 23 c § jaktförordningen och inte sammantaget medför verkningar som strider mot de mål som eftersträvas i art- och habitatdirektivet. Länsstyrelsernas beslut har klara och tydliga syften och mål som är vetenskapligt underbyggda och det har visats att syftena och målen inte kan nås genom någon annan lämplig lösning. Det har vidare säkerställts att ett jaktuttag av det antal vargar som beslutet avser inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos beståndet av den berörda arten i dess naturliga utbredningsområde. Den bedömningen är gjord såväl nationellt som regionalt och lokalt. Samtliga villkor avseende att det är frågan om jakt som sker selektivt, under strängt kontrollerade former i begränsad omfattning, lämplig med hänsyn till stammens storlek och sammansättning utifrån storleken på beståndet, dess bevarandestatus och dess

biologiska egenskaper är uppfyllda. Beslutet står vidare i rimlig proportion till de syften som motiverat jakten och försiktighetsprincipen har iakttagits. Det som anförts i överklagandena och i de vetenskapliga artiklar och forskningsrapporter som getts in har inte varit tillräckligt för att göra någon annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Överklagandet ska ges in till Förvaltningsrätten i Luleå men vara ställt till Kammarrätten i Sundsvall. Information om hur man överklagar finns i bilaga 2 (FR-03).

[REDACTED]

rådman

I avgörandet har även nämndemännen [REDACTED] [REDACTED]
[REDACTED] och [REDACTED] deltagit.

[REDACTED] har föredragit målet.

Beslut
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I LULEÅ

INKOM: 2020-11-02
MÅLNR: 2229-20
AKTBIL: 3

Beslut om licensjakt efter varg i Västmanlands län och Örebro län 2021

Beslut

Länsstyrelsen i Västmanlands län och Örebro län beslutar om licensjakt efter sex (6) vargar i Vidaln-reviret.

Information om beslutande myndigheter

Länsstyrelserna i Västmanlands län och Örebro län har tagit sina beslut om licensjakt i detta gemensamma beslutsdokument eftersom licensjakten rör vargar i ett gränsrevir och för att jakten ska kunna bedrivas under samma förutsättningar oavsett vilket län som jakten bedrivs i. Licensjakt som ska bedrivas i Västmanlands län har beslutats av Länsstyrelsen i Västmanlands län (dnr 218-5747-2020) och licensjakt som ska bedrivas i Örebro län har beslutats av Länsstyrelsen i Örebro län (dnr 218-6557-2020). Länsstyrelserna ansvarar endast för beslut om licensjakt som rör respektive län.

Härifrån benämns Länsstyrelsen i Västmanlands län och Länsstyrelsen i Örebro län som Länsstyrelsen.

Jakttid

Jakt får bedrivas från och med den 2 januari 2021 till och med den 15 februari 2021 eller till dess Länsstyrelsen avlyser jakten.

Tilldelning och jaktområde

Jaktområde: Vidaln-reviret (Bilaga 1).

Tilldelning: Sex (6) vargar får fällas inom jaktområdet, oavsett kön och ålder.

Jakt får endast ske inom angivet område, se karta (Bilaga 1) och i enlighet med villkoren i detta beslut.

Avlysning av jakten

Länsstyrelsen avlyser jakten då det totala antalet tilldelade djur fällts eller påskjutits inom det område som omfattas av detta beslut, eller om jakttiden löpt ut. Länsstyrelsen informerar om avlysningen via telefonsvararen, via SMS, samt på Länsstyrelsens hemsida

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020**Verkställighet**

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 59 § jaktförordningen (1987:905) att detta beslut ska gälla utan hinder av att beslutet överklagas.

Villkor för genomförandet av jakten

För att säkerställa att jakten bedrivs selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden beslutar Länsstyrelsen att angivna villkor ska gälla för genomförandet av jakt enligt detta beslut. Villkoren i beslutet är ställda utifrån Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för Länsstyrelsens beslut om licensjakt efter varg (NFS 2014:24) samt Naturvårdsverkets beslut (NV-02807-20) om överlåtande av möjligheten att besluta om licensjakt efter varg till länsstyrelserna i mellersta rovdjursförvaltningsområdet.

Straffbestämmelser

Jakt som bedrivs mot givna villkor sker utan stöd i beslutet och i strid med fredningsbestämmelserna i 3 § jaktlagen (1987:259). Straffbestämmelser för jaktbrott och grovt jaktbrott finns i 43 och 44 §§ jaktlagen.

Söka efter spår

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 21 § jaktförordningen att sökning efter vargspår får ske med hjälp av motordrivet fordon, men endast på allmän eller enskild väg. Den som söker efter spår från motordrivet fordon får inte skjuta, förfölja eller genskjuta varg från fordonet. Sökning efter vargspår får utföras utan att jaktledaren registrerar sig i jaktregistret hos Naturvårdsverket.

Spårning får utföras från och med beslutad jaktstart till och med jaktens slut i syfte att fastställa djurens ungefärliga vistelseplats.

Krav på registrering av jägare

Den som är jägare under licensjakten ska registrera sig i Naturvårdsverkets jägarregister innan jakt påbörjas.

Anmälan kan göras på följande sätt:

- Naturvårdsverkets talsvar: 0771-18 34 11
- inloggning med Bank-ID på <https://jagarregistret.naturvardsverket.se/>

Jägarens ansvar

Var och en som jagar varg ska hålla sig informerad om hur jakten fortskrider i området. Den som jagar en varg sedan jakten avslysts kan komma att dömas till ansvar för jaktbrott eller grovt jaktbrott enligt 43 eller 44 §§ jaktlagen.

Jaktledarens ansvar

Jakt får inte bedrivas utan att en ansvarig jaktledare utsetts på förhand vid varje jakttillfälle. Vid ensamjakt är den ensamme jägaren jaktledare.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Krav på att planera och leda jakten

Länsstyrelserna föreskriver enligt 6 § Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter varg (NFS 2014:24), att:

1. Jakt får inte bedrivas utan att en ansvarig jaktledare är utsedd innan varje jakttillfälle. Vid ensamjakt är den ensamme jägaren jaktledare.
2. Jaktledaren ska före jaktens början informera samtliga jaktdeltagare om villkoren för jakten, kommunikationsbestämmelser, otillåtna skjutriktningar, gränsförhållanden samt om övriga regler som kan behövas för jaktens genomförande. Jaktledaren ska vidare informera om skyldigheten att inneha vapenlicens och giltigt statligt jaktkort.
3. Jaktledaren ska informera skytten om dennes ansvar att rapportera fälld eller påskjuten varg till Länsstyrelsen i enlighet med 5b § jaktförordningen.
4. Jaktledaren ska inför varje jakttillfälle försäkra sig om att en hund som är särskilt tränad i att spåra skadat vilt ska kunna finnas på skottplatsen inom högst två timmar från påskjutningen i enlighet med 17 § andra stycket jaktförordningen.
5. Jaktledaren ska informera varje jaktdeltagare om riskerna med skadeskjutning av varg och uppmana jaktdeltagarna att endast skjuta rena sidoskott mot stillastående vargar.
6. Jaktledaren ska informera varje jaktdeltagare om att han/hon bör vara ansvarsförsäkrad, bör bära röda band eller motsvarande kännetecken under jakten samt att han/hon årligen före jakten förvässat sig om att vapnet är inskjutet och att han/hon har tillräcklig skjutskicklighet för att bedriva jakt efter varg.
7. Jaktledaren ska ansvara för att kommunikationsvägarna under jakten säkerställer att villkoren för jakten efterlevs.
8. Jaktledaren ska minst en gång i timmen informera sig om hur många djur som återstår av tilldelningen i det område där jakt efter varg bedrivs.
Telefonnummer till Länsstyrelsens meddelandetelefon: **010-224 82 71**,
knappval 1. Jaktledaren uppmanas att även anmäla sig till länsstyrelsens sms-tjänst för att motta meddelanden om jakten samt kvarstående tilldelning.
9. Jaktledaren ska hålla sig informerad om vilka föreskrifter som gäller för jakt i eventuella naturreservat som berörs av området där man jagar.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Hantering av fälld varg

Anmälan av fälld varg

Den som fällt eller påskjutit varg ska anmäla detta till Länsstyrelsen utan dröjsmål och senast samma dag i enlighet med bestämmelsen i 5 b § jaktförordningen. I samband med anmälan om fälld varg informerar Länsstyrelsen om hur djuret ska hanteras, samt bestämmer tidpunkt och plats för besiktning.

För anmälan om fälld varg, ring: **010-224 82 71, knappval 2.**

Vid anmälan ska skytten ange följande uppgifter:

- skyttens och jaktledarens namn, adress och telefonnummer,
- när djuret fällts eller påskjutits (datum och klockslag),
- var djuret fällts eller påskjutits (plats på karta, alternativt koordinater)
- djurets kön

Varg som faller på en mark där vargjakt inte får ske tillfaller staten enligt 33 § jaktförordningen. Naturvårdsverket ska enligt 38 § jaktförordningen bestämma hur omhändertagna djur ska hanteras.

Enligt Naturvårdsverkets vägledning om provtagning av varg som fällts vid licensjakt (NV-002807-20) tillfaller varg fälld vid licensjakt jakträttshavaren enligt 10 § jaktlagen. Detta eftersom beslut om licensjakt upphäver fredningsbestämmelser hos vilt av arter som räknas upp i 33 § jaktförordningen. Provtagning ska göras av varje fälld varg enligt instruktioner nedan. Detta villkor har grund i 24 d § andra stycket jaktförordningen som meddelar att den beslutande myndigheten får bestämma hur man ska förfara med ett dödat djur.

Besiktning av fälld varg

- Länsstyrelsens besiktningsmän ska besikta samtliga fällda djur.
- Skytten ska inom ett dygn från det att djuret fällts uppvisa hela det fällda djuret för Länsstyrelsens besiktningsman.
- Om Länsstyrelsen så begär ska skottplats och fallplats omgående uppvisas.
- Besiktningsmannen fyller tillsammans med skytten i de blanketter för fälld varg som Länsstyrelsen tillhandahåller.

Hantering av kropp från fälld varg

Länsstyrelsens besiktningsman ansvarar för att flådd kropp inklusive huvud och hudprov tas om hand och fraktas till SVA. Kroppen ska vara komplett, dvs. med alla tår (exklusive klor), svanskotor, kraniet samt testiklar och penisben.

Hantering av skinn från fälld varg

Skinn från fälld varg tillfaller jakträttshavaren under förutsättning att:

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

- Länsstyrelsens besiktningsman har tagit ett hudprov (ca 1x3 cm) från fälld varg. Om djuret är eller kan tänkas vara angripet av skabb ska ytterligare hudprov tas från angripen del eller delar.
- Flådd kropp inklusive huvud överlämnas till besiktningsmannen.
- Jakten i övrigt har skett i enlighet med jaktlagstiftningen och villkoren i Länsstyrelsens beslut om licensjakt.

Besiktningsmannen ska märka vargskinnen med mikrochip vid sidan av flåsnittet vid buk eller bröst. Uppgiften om chipnummer ska anges på blankett som besiktningsmannen tillhandahåller.

Information om återstående tilldelning

För telefonsvar om återstående tilldelning, ring: **010-224 82 71, knappval 1.**

För SMS om återstående tilldelning: Skicka SMS till 076-944 76 20

Ange följande meddelande: Spara Förnamn Efternamn Vargjakt2021

Förnamn och Efternamn ersätts med jägarens egna namn. Varje ord separeras med mellanslag. Om du har två efternamn så ska du skriva ihop dem till ett ord utan mellanslag.

Observera att även om SMS-tjänsten används är jaktledaren skyldig att minst en gång i timmen avlyssna Länsstyrelsens telefonsvar om återstående tilldelning.

Påskjuten varg

1. Den som fällt eller påskjutit varg ska anmäla detta till Länsstyrelsen utan dröjsmål och senast samma dag i enlighet med bestämmelserna i 5 b § jaktförordningen via länsstyrelsens rapporteringstelefon: **010-224 82 71, knappval 2.**
2. När en varg påskjutits, och den inte blir kvar på platsen, får endast sådan jakt som syftar till att fälla den påskjutna vargen bedrivas inom det område som jaktledaren ansvarar för. Licensjakten i övrigt får återupptas först efter medgivande från Länsstyrelsen.
3. Den som påskjutit varg ska tillsammans med jaktledaren ansvara för att platsundersökning genomförs för att säkerställa om vargen är skadad eller ej, samt för att spår på skottplats och fallplats ej förstörs.
4. Den som påskjutit varg ska tillsammans med jaktledaren ansvara för att eftersök genomförs om inte platsundersökningen eller andra omständigheter visat på att vargen är oskadad. Eftersök ska genomföras tills dess:
 - a) djuret påträffats dött,
 - b) djuret påträffats skadat och avlivats,
 - c) kulans anslags- eller nedslagsplats är så belägen att den utesluter att vargen skadats, eller
 - d) djuret inte kan påträffas.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

5. Jaktledaren ska på begäran uppvisa skottplatsen för Länsstyrelsens besiktningsman.
6. Jaktledaren ska till Länsstyrelsens besiktningsman redovisa hur platsundersökning och eftersök genomförts samt dokumentera dessa åtgärder på blankett som besiktningsmannen tillhandahåller.
7. Om skadeskjuten varg inte anträffats ska tillgängligt material såsom, blod, hår eller spillning från den skadade vargen samlas för DNA-analys, enligt besiktningsmannens instruktioner.

Avräkning av påskjuten varg

Påskjuten varg ska avräknas såvida inte kulans anslags- eller nedslagsplats från det avlossade skottet är så belägen att den utesluter att vargen skadats, eller om det på annat sätt vid fältkontroll kan fastställas att vargen inte skadats.

Om varg fälls med stöd av andra beslut eller dödas på annat sätt under den tid då licensjakt efter varg är tillåten, ska dessa djur inte avräknas från licenstilldelningen.

Övriga bestämmelser för jaktens genomförande**Rätt att bedriva jakt**

Den som har jakträtt i områden som omfattas av detta beslut får bedriva jakt efter varg i området. Detta förutsätter att jakträtten omfattar jakt efter varg.

Jakttid

Varg får enligt 9 § jaktförordningen jagas fr. o. m. en timme före solens uppgång t.o.m. en timme efter solens nedgång. Timmen efter solens nedgång får jakten endast bedrivas som vaktjakt eller smygjakt.

Krav på eftersökshund

Vid jakt efter varg ska hund som är särskilt tränad i att spåra upp skadat vilt kunna finnas på skottplatsen inom högst två timmar från påskjutningen. Detta framgår av 17 § andra stycket jaktförordningen.

Tillåtna jaktmedel

Jakt efter varg får endast bedrivas med kulvapen och ammunition som uppfyller kraven för klass 1. Detta följer av 14 och 16 §§ Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt.

Försäljning av vargskinn

Kommersiella aktiviteter som annonsering, köp, byte, försäljning eller förevisning av varg, vargskinn eller andra delar av varg, är förbjudna enligt artikel 8.1 i rådets förordning (EG) 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem. För vargar skjutna i enlighet med detta beslut, kan Jordbruksverket efter ansökan meddela undantag från detta

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

förbud. Ansökan om CITES-intyg görs via en e-tjänst på Jordbruksverkets hemsida. Mer information finns på hemsidan www.jordbruksverket.se

Rekommendationer

Besiktning av skottplats

Jaktledaren ska underlätta för besiktningspersonalen efter det att en varg fällts, exempelvis genom att undvika att jaktdeltagarna trampar sönder spår vid skottplats och fallplats.

Övrig varg i jaktområdet

Om det framkommer att jaktområdet innehåller fler eller färre vargar än som får fällas enligt detta beslut uppmanas jaktledarna att snarast kontakta länsstyrelsen.

Hundanvändning

Länsstyrelserna vill erinra om att jakten ska bedrivas med god jaktetik och att all hundanvändning ska präglas av detta. Om drivande hund används så rekommenderar Länsstyrelserna att två till tre hundar som förföljer varg används samtidigt.

Skälen för Länsstyrelsens beslut

Samverkan mellan länen i det mellersta förvaltningsområdet

Den svenska vargstammen bör förvaltas i sin helhet, samt med hänsyn till förutsättningarna i de olika länen och var de största koncentrationerna av vargrevir finns. Av Naturvårdsverkets delegeringsbeslut (NV-02807-20) framgår vikten av att det regionala ansvaret för förvaltningen av stora rovdjur samordnas på en högre nivå än länsnivå, bland annat eftersom rovdjurens hemområden och revir inte sällan är länsöverskridande och att samordnad förvaltning ger en bättre helhetssyn. I enlighet med propositionen "En hållbar rovdjurspolitik" (Prop. 2012/13:191) har länen inom det mellersta rovdjursförvaltningsområdet samverkat i frågor gällande förvaltning av rovdjur. Beslut om licensjakt för respektive län har grundats på Naturvårdsverkets beslut om miniminivåer för varg (NV-01525-18), respektive läns förvaltningsplaner samt gällande författningar.

Länsstyrelserna i det mellersta förvaltningsområdet har sedan länge ett omfattande samarbete i frågor som rör förvaltning av framför allt rovdjur. Samråden inför beslut om licensjakt efter varg 2021 har bland annat omfattat förutsättningarna för- och målsättningarna med licensjakt, riktlinjerna för rovdjursförvaltningen inom länen, samt utformning av beslut och det praktiska genomförandet av jakten. Då jaktuttaget 2021 begränsats till 24 vargar har länsstyrelserna även samverkat om hur uttaget ska fördelas med hänsyn till de regionala förutsättningarna, det vill säga i relation till rovdjursförvaltningsområdets och länens beslutade miniminivåer och förtätningen av vargrevir. Licensjakten år 2021 riktas därför mot revir i de områden av länen Gävleborg, Västmanland och Örebro samt Värmland där tätheten av vargrevir är som högst.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Aktuella bestämmelser om förutsättning för jakt

Svensk lagstiftning

I 23 c § jaktförordningen anges att förutsättningen för att licensjakt efter björn, varg, järv och lo ska kunna tillåtas är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden.

Av 23 d § jaktförordningen följer att om det finns förutsättningar enligt 23 c § och något annat inte följer av 24 a §, får Naturvårdsverket besluta om licensjakt efter varg. Ett beslut om jakt enligt första stycket får utformas och förenas med villkor som är ändamålsenliga med hänsyn till de olägenheter som förekomsten av täta rovdjurspopulationer orsakar.

Enligt 24 a § andra stycket jaktförordningen får Naturvårdsverket överlämnar rätten att besluta om licensjakt efter varg till Länsstyrelserna i ett rovdjursförvaltningsområde enligt 2 § förordningen (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn, under förutsättning att antalet föryngringar för arten i rovdjursförvaltningsområdet överstiger de fastställda miniminivåerna enligt 5 § förordningen (2009:1263).

Det innebär att berörda länsstyrelser får besluta om licensjakt på varg i enlighet med 23 d § jaktförordningen om förutsättningarna i 23 c § jaktförordningen är uppfyllda.

Enligt beslut daterat 2020-06-07 (NV-02807-20) delegerade Naturvårdsverket rätten att fatta beslut om licensjakt efter varg till samtliga län i det mellersta förvaltningsområdet. Beslutet gäller därför länsstyrelsen i Dalarna, Gävleborg, Stockholm, Värmland, Västmanland, Västra Götaland, Uppsala och Örebro län. Delegeringen gäller från och med 2020-06-17 till och med 2021-02-28.

Vid beslut om licensjakt efter varg gäller Naturvårdsverket föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter varg, NFS 2014:24.

EU-bestämmelser

Bestämmelserna i jaktförordningen ska tolkas mot bakgrund av motsvarande bestämmelser i Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektivet).

Enligt artikel 12.1 a) art- och habitatdirektivet ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för införande av ett strikt skyddssystem i det naturliga utbredningsområdet för de djurarter som finns förtecknade i bilaga 4a, med förbud mot att avsiktligt fånga eller döda exemplar av dessa arter i naturen, oavsett hur detta görs. Vargen finns uppräknad i bilaga 4a såsom en djurart av gemenskapsintresse som kräver noggrant skydd.

Av artikel 16.1.e) art- och habitatdirektivet följer att förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning och att undantaget inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos bestånden av de berörda arterna i deras naturliga

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

utbredningsområde får en medlemsstat göra undantag från bestämmelserna i artikel 12 för att under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i begränsad omfattning tillåta insamling och förvaring av vissa exemplar av de arter som finns förtecknade i bilaga 4 i en begränsad mängd som fastställs av de behöriga nationella myndigheterna.

Referensvärdet för antal vargar som rapporterades till EU under 2019 var 300 individer (NV-02807-20).

Riktlinjer för förvaltningen av stora rovdjur

Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) har på EU-kommissionens uppdrag tagit fram riktlinjer för förvaltning av stora rovdjur på populationsnivå (Linell et al. 2008). Riktlinjerna kan enligt kommissionens bedömning ligga till grund för inriktningen av rovdjursförvaltningen inom EU. I riktlinjerna anges bl.a. följande om möjligheterna till jakt: ”från bevarandesynpunkt finns ingen principiell orsak till att populationerna av stora rovdjur ej kan tolerera vissa nivåer av jaktliga förvaltningsåtgärder eller att förvaltas under samma förutsättningar som jaktbart klövvilt eller jaktbara fågelarter. Detta förutsatt att jakten är väl hanterad, vilket i detta fall innebär effektiv inventering av populationsstorlek, fastställande av lämplig tilldelning och jaktperioder, samt noggrann åtlydnad av dessa regler. En väl organiserad jakt kan potentiellt sett vara uthållig. Artikel 16 ger i sammandrag en möjlighet att tillåta jakt, och kvarhållande av traditionella jaktmetoder”.

Rättspraxis

EU-domstolen har uttalat att eftersom artikel 16.1 i livsmiljödirektivet innehåller undantagsbestämmelser som ska tolkas restriktivt och den myndighet som fattar beslutet har bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag, ska medlemsstaterna säkerställa att varje åtgärd som påverkar skyddade arter endast tillåts genom beslut som är noggrant och tillräckligt motiverade och som hänvisar till de skäl, villkor och krav som anges i artikeln (mål C-342/05). EU-domstolen har även slagit fast att den s.k. proportionalitetsprincipen gäller inom artskyddsområdet. Denna innebär att det undantag som en medlemsstat har för avsikt att göra ska stå i proportion till de behov som motiverar undantaget (mål C-76/08).

Högsta förvaltningsdomstolen har i beslut daterat 2016-12-30 (mål 2406-2408-16 och 2628-2630-16) avgjort att Värmlands läns beslut om licensjakt på varg 2016 uppfyllde förutsättningarna enligt 23c § jaktförordningen, det vill säga det fanns inte någon annan lämplig lösning, jakten skulle inte ha försvårat upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, jakten var lämplig med hänsyn till stammens storlek och sammansättning, och skulle ha skett selektivt och under strängt kontrollerade former. Högsta förvaltningsdomstolens dom ser Länsstyrelsen som stöd till Länsstyrelsens syften med jakten, det vill säga att minska koncentrationen av varg i de delar av landet där den är som tätast för att begränsa de socioekonomiska konsekvenserna: förbättra möjligheterna för tamdjurshållning och älgförvaltning, minska risken för angrepp på hundar vid löshundsjakt, minska människors oro, samt öka acceptansen för varg och viltförvaltningen och därigenom minska risken för illegal jakt.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

I komplement till tidigare domar ska länsstyrelserna även ta i beaktande EU-domstolens förhandsavgörande, mål C-674/17, den så kallade i Tapioladomen. Tapioladomen tydliggör att möjligheten att besluta om undantag enl. Art. 16.1 e är begränsade. I denna dom understryks att försiktighetsprincipen ska gälla för uttag i populationen. Uttaget ur populationen måste vara så begränsad att den inte medför en betydande negativ inverkan på beståndets struktur, även om det inte i sig försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus. Det krävs enligt domstolen att medlemsstaten visar att licensjakten ur ett helhetsperspektiv leder till att licensjakt får en positiv effekt på vargens bevarandestatus. I enlighet med Tapioladomen påpekar Naturvårdsverket i sin vägledning inför länsstyrelsernas eventuella licensjaktbeslut, särskilt att syftet med eventuell licensjakt på varg tydligt beskrivs samt att det finns en rigorös vetenskaplig grund för att syftet kommer att uppnås med beslutad jakt. Länsstyrelsen har tagit förhandsavgörandet i beaktande vid en sammanvägd bedömning av förutsättningarna för en licensjakt efter varg. Denna bedömning inkluderar omfattande samverkan med länen i det mellersta förvaltningsområdet i relation till nationella och regionala förutsättningar och mål.

I en dom från Förvaltningsrätten i Luleå 2020-02-17 fastslås med direkt hänvisning till EU-förhandsavgörandet i mål C-674/17 att artikel 16.1 e i art- och habitatdirektivet kan tillämpas för licensjakt på en strikt skyddad rovdjursart, i denna dom lodjur, i syfte att förbättra möjligheten för samexistens och på detta sätt bevara lodjursstammens gynnsamma bevarandestatus.

Syftet med jakten

Den övergripande målsättningen för vargförvaltningen är att vargstammen ska ha gynnsam bevarandestatus samtidigt som det inte ska bli påtagligt svårare att hålla tamdjur och hänsyn ska tas till de människor som lever och verkar i rovdjurstäta områden (prop. 2012/13:191). I praktiken innebär det att alla förvaltningsåtgärder som vidtas, inklusive licensjakt, syftar till denna samexistens mellan människa och varg. Syftet med detta licensjaksbeslut i länen Västmanland och Örebro är att begränsa negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som täta vargstammar kan ha på människor som bor i områden med mycket varg (NV-02945-15, von Essen 2016). Därigenom ska man skapa förutsättningar för en hållbar vargförvaltning samt förbättra möjligheten för samexistens och på detta sätt bevara vargstammens gynnsamma bevarandestatus (prop. 2012/13:191).

Det är inte den biologiska bärkraften i form av tillgängligt habitat, födatillgång etcetera som begränsar vargstammens utbredning och koncentration, utan toleransen för varg och omfattningen av de konflikter som kan uppstå mellan människa och varg (Linnell 2013). Det innebär att de viktigaste förvaltningsåtgärderna för att uppnå samexistens är sådana som ökar toleransen för varg samt förtroendet för förvaltningen. Det finns vetenskapligt stöd för att en begränsad och kontrollerad licensjakt efter varg kan vara avgörande för allmänhetens inställning till vargförvaltningen. Resonemang kring människors inställning till varg och hur det påverkar vargstammens tillväxt återfinns i en forskningsrapport från 2015 (NV-02945-15). I denna rapport dras bland annat slutsatsen att den skandinaviska vargpopulationens utveckling är beroende av

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

människans tolerans för vargen och att en kontrollerad vargjakt i sig inte är oförenlig med att upprätthålla referensvärdet.

Det största problemet inom vargförvaltningen i Sverige är just det minskande förtroendet för förvaltningen, ökande socioekonomiska konsekvenser med en tätare och större vargstam, samt försvårade förutsättningar för tamdjurshållning. Dessa problem har lett till en minskad acceptans för vargen som art och problem med illegal jakt (von Essen 2016). En ökad acceptans för vargförvaltningen och en minskad acceptans för illegal jakt är enligt Länsstyrelsens bedömning en förutsättning för att bibehålla vargens gynnsamma bevarandestatus. Denna bedömning återfinns även i den nationella förvaltningsplanen för varg, samt i propositionen.

Licensjakt i Sverige bedöms även av Naturvårdsverket som en effektiv, kontrollerbar och hållbar del av en aktiv vargförvaltning om den sker i begränsad omfattning. Av den nationella förvaltningsplanen för varg framgår även att licensjakt tillsammans med andra åtgärder såsom bidrag och ersättningar för skador samt samråd och information, kan bidra till att minska konflikter mellan människa och varg.

Under år då vargstammen legat nära referensvärdet och med en nedåtgående populationstrend har det inte tillåtits någon licensjakt i Sverige (NV-02807). Stammen har då återhämtat sig och ökat i antal efterföljande år. Detta bekräftar också att de beslut om skyddsjakt som utfärdas inte hotar gynnsam bevarandestatus för vargen ur ett antalsperspektiv. Naturvårdsverket har i denna vägledning bedömt att den skydds- och licensjakt som genomförts under de senaste fyra åren inte försvårat upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus för den svenska vargpopulationen. Vargstammen i Sverige har en kontinuerligt hög tillväxttakt och år då populationen närmar sig referensvärdet för gynnsam bevarandestatus har det inte tillåtits någon licensjakt. Dessa förutsättningar ger ett utrymme för licensjakt som förvaltningsåtgärd i rovdjursförvaltningsområden som uppnått sina miniminivåer. Det innebär att ett län som bedömer att det är motiverat att minska koncentrationen av varg i ett område för att ta socioekonomisk hänsyn, kan använda licensjakt som förvaltningsmetod om förutsättningarna för jakten i övrigt är uppfyllda.

Täthet av vargrevir

Enligt riktlinjerna från Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE) skall det vid licensjakt tas hänsyn till vargarnas sociala organisation och hur bortfall av individer påverkar vargarnas status. Vargar lever i familjegrupper i revir som de hävdar mot andra vargar. För att minska tätheten av varg behöver man därmed minska tätheten av vargrevir. Länsstyrelsen bedömer att det därför är mest ändamålsenligt att jakten inriktas mot utvalt revir. Till skillnad från att jaga enskilda individer i ett större antal revir kan en jakt som inriktas mot en hel familjegrupp i ett revir medföra att föryngringar under nästkommande vår uteblir. Minskad koncentration av vargrevir skapar även utrymme för nya vargetableringar med ett potentiellt högre genetiskt värde och kan på så sätt vara till gagn för populationens annars låga genetiska variation.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Socioekonomiska konsekvenser

Rovdjursförekomst kan innebära både kostnader och nyttor för människors verksamhet och vardag. Rovdjursturism och rovdjursjakt kan vara positiva effekter, medan negativa effekter kan orsakas av skador med konsekvenser för olika näringar, älgförvaltning, människors rädsla för rovdjur, och rovdjurens påverkan på natur- och kulturvärden som fåbodbruk och löshunds jakt efter älg.

Illegal jakt

Det finns problem med illegal jakt på varg i Sverige vilket är ett hot mot vargstammens gynnsamma bevarandestatus och en bidragande orsak till att vargstammens spridningstakt inte ökar. Den illegala jakten uppskattas till ca 15–20 % av den totala dödligheten i populationen nationellt (Liberg et al. 2012). Forskningsstudier visar att upplevd brist på inflytande i vargförvaltningen skapar grogrund för illegal jakt (von Essen 2016). Det är mycket svårt och resurskrävande att bedriva tillsyn och att utreda misstankar om illegal jakt på varg.

Nyckeln till att minska den illegala jakten och underlätta för utredning av illegal jakt är att minska acceptansen för den. När det gäller björn så har licensjakten på björn gjort att många jägare och markägare ser ett värde i björnjakten och därmed björnen som en resurs snarare än en konkurrent om klövviltet. Det medför goda förutsättningar för social kontroll och minskad acceptans för illegal jakt på björn. I Gävleborgs län har man till exempel sett att markägare stänger av jaktlag som missköter sig i samband med björnjakt. När det gäller varg är det viktigt att kunna framhålla licensjakt på varg som ett lagligt och betydligt mer långsiktigt hållbart och kontrollerat alternativ än illegal jakt.

Under de licensjakter som genomfördes 2018 upplevde Länsstyrelsen att de jägare som deltog har varit mycket måna om att sköta jakten på bästa möjliga sätt, och att föra en öppen och god dialog med Länsstyrelsen. När det finns möjlighet till en legal jakt i enlighet med den regionalt förankrade förvaltningsplanen, blir det tydligt att de som ägnar sig åt illegal jakt har en starkt negativ effekt på såväl anseendet för jägare i allmänhet som på möjligheterna till legal jakt. Om inte möjligheten till legal jakt finns så är länsstyrelsernas erfarenhet att frustrationen över situationen ökar och därmed även acceptansen för den illegala jakten. Det finns även ett samband mellan ökat förtroende för förvaltningen och en minskad illegal jakt på varg (NV-02945-15).

Länsstyrelserna arbetar på flera sätt, exempelvis genom tillsyn, informationsinsatser och delaktighet i förvaltningen, för att förebygga illegal jakt och för att minska acceptansen för illegal jakt. Sedan 2018 har ett omfattande arbete inletts i samverkan mellan länsstyrelserna och polismyndigheten inom polisregion Bergslagen, där bland annat Länsstyrelsen i Örebro ingår. Enligt Länsstyrelsens bedömning spelar licensjakt kopplad till regionala förvaltningsplaner och en legitim förvaltning en viktig roll i detta förebyggande arbete. Att inte använda sig av möjligheten till licensjakt när vargstammen har gynnsam bevarandestatus samtidigt som länet ligger över sitt förvaltningsmål innebär en större risk för negativ påverkan på gynnsam bevarandestatus än vad en noga kontrollerad licensjakt gör (Kaltenborn & Brainerd, 2016). Länsstyrelserna

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

gör därför bedömningen att en strikt kontrollerad licensjakt bidrar till att öka förtroendet för förvaltningen och kan därigenom minska den illegala jakten.

Tamdjurshållning

I län där etablering och spridning av vargstammen ska ske finns risken att tamdjurshållningen försvåras, framförallt för fårnäringen. Studier visar att risken för vargangrepp är beroende av tätheten av tamdjursbesättningar, och att risken för negativa konsekvenser ökar i områden där förekomsten av varg är tät. I det aktuella jaktområdet är tätheten av tamdjursbesättningar jämförelsevis högre än i andra områden i de norra länsdelarna. Skador på tamdjur kan vara både direkta i form av kostnader från förlust av djur, och indirekta genom försämrad djurhälsa, försämrad reproduktionsförmåga, och merarbete för djurägaren (Elofsson et al. 2015). Rovdjursförekomst i sig kan därigenom innebära förluster och kostnader utan rovdjursangrepp.

Förtroende för förvaltningen

En adaptiv och hållbar förvaltning av vargstammen är direkt beroende av människans tolerans för vargen. Detta innebär att de människor som påverkas av stora rovdjur ska ges möjlighet att finna en delaktighet i förvaltningen samt att konflikter mellan människa och varg minimeras. Förtroendet för vargförvaltningen är beroende av att systemet är tydligt, förutsägbart, transparent och såväl regionalt som nationellt förankrat (Linnell 2013, Liberg et al. 2015). Enligt Naturvårdsverkets delredovisning av regeringens uppdrag att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm) är det viktigt att de målsättningar som satts upp efterlevs i den mån som svensk lagstiftning tillåter när vargstammen uppnått gynnsam bevarandestatus. Enligt proposition 2012/13:191 är det också mycket viktigt att de människor som påverkas av rovdjur ges möjlighet att finna en delaktighet i förvaltningen.

Lämpligt jaktuttag i Sverige**Bakgrund**

Vargstammen i Sverige har varit i tillväxt sedan 1990-talet. Antalet vargar och föryngringar har enligt resultaten från de senaste två inventeringssäsongerna stabiliserats, samtidigt som antalet revirmarkerande par har ökat. Dessa förutsättningar ger ett utrymme för licensjakt i de rovdjursförvaltningsområden som uppnått sina miniminivåer. Det innebär att även län som ej uppnått sin egen miniminivå ändå kan genomföra licensjakt, förutsatt att miniminivån inom förvaltningsområdet och förutsättningarna för jakten i övrigt är uppfyllda.

Den Skandinaviska vargstammens genetiska status

Hela den skandinaviska vargstammen härstammar från fem invandrande vargar från den finskryska populationen (i reviren Nyskoga, Gillhov, Kynna, och Galven). Med denna avelsbas finns det risker för att vargstammen kan drabbas av negativa effekter på grund av inavel.

Genetiskt viktig varg definieras i detta beslut som en invandrad varg eller första generationens avkomma till sådan varg (så kallad F1:a). Andra generationens

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

avkommor (så kallad F2:a) från invandrade vargar har förbättrat inavelsgraden något. Den genomsnittliga inavelsgraden bland avkommorna i familjegrupperna har sedan 2006 och 2016 sjunkit från 0.31 till 0.23 (Svensson et al. 2017). Efter 2016 ökade inavelsgraden igen och 2019 var den genomsnittliga inavelskoefficienten i familjegrupperna 0,24 (Wabakken m. fl. 2020). Som jämförelse är inavelskoefficienten 0,25 bland avkommor till syskonpar, och 0,13 för avkommor till kusiner.

En av de tre nya finsk-ryska vargarna som dokumenterades under 2019 har efter en flytt inom Norge etablerat par i ett revir där. I Sverige finns i nuläget endast en känd invandrad varg: tiken i Tivedenreviret i Örebro län. Under inventeringssäsongen 2019-2020 dokumenterades tiken och avkommor i reviret. Tiveden-tiken har producerat valpkullar med en skandinavisk hane åren 2017, 2018 och 2019. Tiveden valpkullen 2019 är den enda kullen under 2019 med nya F1:or. Dessa valpar kan få stor betydelse för vargstammens genetiska status, förutsatt att de överlever och kan reproducera sig. Två av valparna födda 2017 och 2018 har den senaste inventeringssäsongen dokumenterats i parbildningar i nya revir, vilket betyder att det nästa säsong kan bli reproduktion i dessa revir och en spridning av de viktiga generna i den skandinaviska vargstammen. Äldre avkommor från Tiveden-reviret har hittills inte lyckats att reproducera sig vidare. Totalt finns det i nuläget 14 äldre avkommor efter finsk-ryska vargar i den skandinaviska vargstammen (Wabakken m. fl. 2020). Naturvårdsverket har en 5-åriga plan för genetisk förstärkning (NV-02544-15). Där beskrivs vilka åtgärder som bör genomföras för att målet om nya reproducerande invandrade vargar uppfylls så att gynnsam bevarandestatus för varg bibehålls.

Under 2019 och 2020 har även samverkan med Finland och Norge intensifierats för att säkerställa genetiskt flöde mellan den finsk-karelska och skandinaviska populationerna, samt för att se till att gemensam övervakning upprättas.

Under 2019 har Naturvårdsverket startat en myndighetsgemensam strategisk grupp för att intensifiera arbetet mot illegal jakt. Gruppens arbete syftar till att minska sannolikheten för att vargar dödas vilket kommer att stärka möjligheterna för individer med finsk-ryskt ursprung att överleva.

Licensjakt efter varg ska inte bedrivas i revir med säkerställd etablering av genetiskt viktig varg (F1:a eller F2:a). Om en genetiskt viktig varg uppehåller sig i jaktområdet kommer Länsstyrelsen omedelbart att avlysa jakten.

Gynnsam bevarandestatus

Två forskargrupper har tidigare bedömt att vargstammen har uppnått gynnsam bevarandestatus (M2015/1573/Nm, NV-02945-15). Detta mot bakgrund av att referensvärdena för populationsstorlek och utbredningsområde är uppnådda, den starka populationsutvecklingen, den förbättrade genetiken med minskad inavelsgrad och ökad genetisk variation, den lyckade genetiska förstärkningen, samt en tillräcklig invandringstakt av vargar från Finland och Ryssland. I rapporten framgår att det bör finnas 300 vargar i Sverige för att uppnå gynnsam bevarandestatus, samt att minst en ny immigrant från Finland eller Ryssland ska reproducera sig med de skandinaviska vargarna under naturliga förhållanden inom

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

varje 5-årsperiod. Rapporten säger också att majoriteten av forskarna ser den starka populationstillväxten som en indikation på att populationen har en gynnsam bevarandestatus.

Högsta Förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande 2016-12-30 slagit fast att det inte finns någon anledning att ifrågasätta det vetenskapliga underlag som Naturvårdsverket har byggt sin bedömning på.

Ett av kriterierna vid bedömning om en art har uppnått gynnsam bevarandestatus är referensvärdet för antal individer (NV-02807-20). Populationens utbredningsområde och utveckling är andra kriterier. Naturvårdsverket anger i sitt delegeringsbeslut till länsstyrelserna i det mellersta förvaltningsområdet att populationstillväxten bedöms vara stabil, att den genetiska variationen i populationen i nuläget är stabil och förväntas sjunka om nu etablerade F1:or till invandrade vargar lyckas reproducera sig samt att utbredningsområdet för varg inte kommer minska framöver.

Naturvårdsverket har i sin vägledning även bedömt att den skydds- och licensjakt som genomförts under de senaste fyra åren inte försvårat upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus för den svenska vargpopulationen.

Resultaten från den senaste inventeringssäsongen (2019-2020) visar att det då fanns 365 vargar i Sverige (Wabakken m. fl. 2020). Detta är en ökning jämfört med de senaste två inventeringssäsongerna. Med årets inventeringsresultat överstiger antalet vargar i Sverige nivån för gynnsam bevarandestatus, och det har även fötts valpar av den genetiskt viktiga vargtiken i Tiveden.

Sammantaget bedöms därför den svenska vargstammen ha en gynnsam bevarandestatus.

Licensjaktens omfattning nationellt

Länsstyrelserna i det mellersta rovdjursförvaltningsområdet har gjort en sammanvägd bedömning av förutsättningarna för ett selektivt jaktuttag. Prognosen baseras på underlag från SKANDULVs beskattningsmodeller (Liberg m. fl. 2020), fastställt inventeringsresultat från den senaste inventeringssäsongen (2019-2020), beslut om fastställande av regionala miniminivåer (NV-01525-18) och förvaltningsmål, samt målsättningarna i den svenska rovdjurspolitiken.

SKANDULV har genom uppdrag från Miljödirektoratet och Naturvårdsverket tagit fram beskattningsmodeller som beskriver effekten på populationens storlek hösten 2020 givet ett visst jaktuttag och tillväxten i vargstammen. I rapporten används två olika beskattningsmodeller. Beskattningsmodellen garanterar att det eventuella jaktuttaget tar alla dödlighetsparametrar i beaktande. Rapporten redovisar att ett årligt medelvärde för potentiell tillväxt i den skandinaviska vargstammen på 5 år är 14 % och i delpopulationen Sverige är 9 %. I det beräknande uttaget ska även framtida behov av legal jakt tas höjd för, vilket innefattar skyddsjakt, licensjakt samt jakt enligt § 28 jaktförordningen och § 9 jaktlagen. Ett medelvärde för de senaste årens uttag genom legal jakt, exklusive licensjakt, nationellt sett har tagits fram i samråd med Naturvårdsverket och uppgår till ungefär 20 individer.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Enligt SKANDULV är medelvärdet för den beräknade bruttopopulationen den kommande hösten utan jakt är 389 vargar (baserat på 3 års medeltillväxt: 12 %) respektive 378 vargar (baserat på 5 års medeltillväxt: 9 %).

Utifrån de regionala förvaltningsplanerna, det senaste inventeringsresultatet och vargstammens i nuläget stabila utveckling så har Länsstyrelserna i det mellersta förvaltningsområdet enats om att det totala uttaget för licensjakt 2021 ska vara 24 vargar fördelat på 4 revir (Tabell 1). Licensjaktsuttaget lämnar då ett tillräckligt utrymme för skyddsjakt.

Tabell 1: Fördelat jaktuttag mellan länen i mellersta förvaltningsområdet.

Län	Antal revir	Antal individer
Gävleborgs län	2	12
Västmanland och Örebro län	1	6
Värmlands län	1	6

Länsstyrelserna anser detta vara av begränsad mängd och ett rimligt uttag i förhållande till populationens storlek och tillväxt. Länsstyrelserna bedömer att vargstammen med detta begränsade jaktuttag fortsatt kommer att ligga över referensvärdet för gynnsam bevarandestatus vilket är 300 vargar. Av denna är den regionala miniminivån i det mellersta förvaltningsområdet 28,5 föryngringar vilket motsvarar 285 individer.

Begränsad omfattning och begränsad mängd

Länsstyrelsen bedömer att det planerade uttaget uppfyller kriterierna i artikel 16.1.e i art- och habitatdirektivet om att uttaget ska vara i begränsad omfattning och begränsad mängd.

Vad gäller vargstammens status och populationsnivå är Länsstyrelsens bedömning att den svenska vargstammen har uppnått gynnsam bevarandestatus, befinner sig i ett fortsatt skede av tillväxt, och att det rör sig om en art med stor tillväxtpotential. Länsstyrelsen har också tagit hänsyn till Naturvårdsverkets vägledning inför licensjakt 2021 (NV-02807-20), där det framgår att revir med genetiskt viktiga vargar ska undantas från licensjakt, och att revir med så kallade F2:or inte heller är lämpliga områden för licensjakt.

I Tapioladomen slås fast att mängden måste vara så begränsad att den in medför en betydande negativ inverkan på beståndets struktur. Genom att rikta licensjakten mot specifika revir snarare än ett antal individer i populationen utan geografisk begränsning, säkerställs att inverkan på beståndet blir förutsägbart.

Naturvårdsverket bedömer i sin vägledning (NV-02807-20) att den sammanlagda skydds- och licensjakten som innebär att vargstammen upprätthåller gynnsam bevarandestatus, samt inte riktar mot individer som riskerar att förändra populationens struktur om de fålls, inte bör innebära en negativ inverkan som avses i Tapioladomen gällande mängd och struktur på populationen.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Försiktighetsprincipen

I Tapioladomen understryks att försiktighetsprincipen ska gälla för uttag i populationen. Inom rovdjursförvaltning tillämpas adaptiv förvaltning. Det innebär att beslut om förvaltningsåtgärder fattas utifrån bästa tillgängliga kunskap, följs upp systematiskt och utvärderas. Länsstyrelserna i det mellersta rovdjursförvaltningsområdet har kommit överens om en säkerhetsmarginal gentemot gynnsam bevarandestatus för att säkerställa att licensjakten inte försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus. Att inte besluta om licensjakt då vargstammen har gynnsam bevarandestatus får också konsekvenser för vargförvaltningen och i förlängningen möjligheten att upprätthålla gynnsam bevarandestatus. Länsstyrelsen bedömer alltså att det måste vara möjligt att genomföra licensjakt utifrån bästa tillgängliga kunskap och en försiktighetsmarginal mot referensvärdet för gynnsam bevarandestatus, för att stärka det vetenskapliga underlaget om licensjaktens effekter på kort och lång sikt. I dagsläget bedömer Länsstyrelsen att en begränsad och selektivt utformad licensjakt utifrån bästa tillgängliga kunskap får en positiv effekt på vargens bevarandestatus ur ett helhetsperspektiv.

Licensjakt i länen Västmanland och Örebro

De regionala förvaltningsplanerna utgår ifrån rovdjursförvaltningens juridiska och politiska ramar, och behandlas inom länsstyrelsernas viltförvaltningsdelegationer. Beslut om licensjakt som fattas med stöd av regionala förvaltningsplaner har goda förutsättningar att uppfattas som legitima och väl förankrade hos berörda intressegrupper. Detta påverkar i sin tur toleransen för varg och förtroendet för förvaltande myndigheter. Inför beslutet om licensjakt på varg 2021 har frågan om inställningen till möjligheten att besluta om licensjakt behandlats i och samrått med Viltförvaltningsdelegationerna i Örebro och Västmanlands län. Majoriteten av ledamöterna i båda delegationerna förordade licensjakt efter varg 2021.

Örebro län har en beslutad miniminivå på 3,5 vargföryngringar och Västmanlands län 1,5 vargföryngringar (NV-01525-18). Enligt det senaste inventeringsresultatet skedde 4,5 föryngringar i Örebro och 3,67 föryngringar i Västmanland under 2019 (föryngringar som sker i revir som ligger på gränsen till andra län delas mellan länen). Båda länen ligger därmed ovan sin beslutade miniminivå. Länsstyrelsens bedömning är att detta begränsade uttag inte riskerar mellersta förvaltningsområdets- eller länens miniminivåer.

Val av revir och jaktuttag

Länsstyrelsen har gjort en samlad bedömning av vilket revir som kan vara lämpligt för att bedriva licensjakt efter varg. Västmanland och Örebro län har de senaste 15 åren haft vargrevir i gränslandet mellan länen, och har där en av Sveriges tätaste koncentrationer av vargrevir. I bedömningen av val av revir har hänsyn tagits till de; av viltförvaltningsdelegationen uppsatta kriterierna, som återfinns i förvaltningsplanerna för stora rovdjur i respektive län. Där framgår att licensjakt bör ske utifrån kriterier baserade på koncentration av revir, genetisk status, samt socioekonomiska faktorer. Med utgångspunkt i dessa kriterier har Länsstyrelsen bedömt att Vidaln-reviret är det mest lämpade för licensjakt. Det är enligt Länsstyrelsen mycket angeläget att åstadkomma en förvaltning som ökar

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

acceptansen och motverkar de problem och skador som förorsakas av en växande och tät vargpopulation. Att licensjakt ska bedrivas i det aktuella reviret motiveras av att det i området mellan länen skett en förtätning av vargrevir under de senaste åren. I området som omfattas av Vidaln-reviret finns en historik av oro orsakade av varg som inte minst av socioekonomiska skäl är angelägna att lösa. I reviret finns jordbruksmark och bebyggelse. Såväl vinter som sommar har vargar under perioder rört sig nära bebyggelse och på gårdar och orsakat oro för boende i området. Att minska tätheten av revir i detta område är nödvändigt för att minska negativa socioekonomiska och psykosociala påverkan som täta vargstammar kan ha på människor som bor i områden med mycket varg.

Enligt inventeringsrapporten 2019-2020 (Wabakken et al. 2020) finns ingen genetiskt viktig varg inom det utvalda jaktreviret. Det finns därmed inget hinder för att genomföra licensjakt i linje med Naturvårdsverkets vägledning (NV-02807-20).

Vid bedömning av möjligt jaktuttag i länen Västmanland och Örebro har hänsyn tagits till hur stor andel av vargstammen som finns i länen, men också till att en fortsatt spridning av vargstammen ska kunna ske och att jaktuttaget inte ska försvåra upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus.

I bedömningen ingår att risken för underbeskattning av vargstammen är större än risken för överbeskattning, vilket ytterligare styrker att detta jaktuttag inte riskerar att påverka gynnsam bevarandestatus negativt. Jaktresultatet kommer att följas upp noggrant och bidra till kunskapsunderlaget för kommande förvaltningsbeslut, enligt principerna för adaptiv viltförvaltning. I och med genomförandet och utvärdering av eventuella kommande års licensjakter kommer kunskaper att öka och osäkerheter att minska. Detta är vedertagen metodik inom all viltförvaltning.

Begränsning av jaktområde

För att minimera risken att andra revir påverkas av licensjakten har jaktområdets storlek begränsats till kärnan av det utpekade reviret. Om inventeringen inför licensjakten visar att revirets utbredning ändrats efter detta beslut kan det innebära att jaktområdets omfattning revideras. Inventeringsinsatser inför jaktstart kommer också att minimera risken för att en genetiskt viktig varg skulle ha kommit in i området. I så fall kommer jakt i området inte att genomföras.

Jaktens utformning

Strängt kontrollerade förhållanden

Mot bakgrund av de i beslutet formulerade villkoren och det underlag som beslutet är grundat på anser Länsstyrelsen att licensjakten uppfyller kraven på strängt kontrollerade förhållanden.

Kvaliteten på inventeringsresultaten för varg är mycket hög, och jämfört med förvaltning av andra viltarter är kunskapsnivån inom vargförvaltningen mycket omfattande och detaljerad. Jaktområdets omfattning är begränsat till revirets kända kärnområde.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Selektiv jakt

Länsstyrelsen bedömer att licensjakt i enlighet med detta beslut är selektiv både ur ett nationellt och ett regionalt perspektiv. Licensjakten begränsas till ett område där vargstammens täthet har ökat markant under senare tid, påverkan på socioekonomiska förhållanden och tamdjurshållning är som störst och till ett specifikt jaktområde baserat på kunskap om det revir och de individer som finns där.

Uppföljning av licensjaktens genomförande och resultat

Licensjakten bör utvärderas årligen både nationellt och regionalt, för att vid behov genomföra justeringar till eventuell framtida licensjakt. Uppföljning av utvecklingen i vargstammen sker genom årliga inventeringar av varg enligt Naturvårdsverkets föreskrifter. Uppföljning av dödlighet, migration och tillväxt görs årligen i samband med framtagandet av bland annat beskattningsmodeller.

Länsstyrelserna i det mellersta rovdjursförvaltningsområdet sammanställer årligen sina erfarenheter från den genomförda licensjakten och utbyter erfarenheter. I sammanställningen ingår bland annat frågor om jaktens planering och genomförande, effekten av licensjakten, och hur snabbt nya revir etableras. Utvärderingen sker genom dialog med besiktningspersonalen, Naturvårdsverket, andra länsstyrelser, samt jaktledare och jägare som deltar i jakten.

Naturvårdsverket har gett uppdraget till Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Umeå universitet och Lunds universitet att göra en nationell uppföljning av licensjakten på varg med syfte att undersöka attityderna till licensjakt på varg bland allmänheten. Studien kommer att sträcka sig över 2020-2021.

Annan lämplig lösning

I 23 c § jaktförordningen anges att förutsättningen för att licensjakt efter björn, varg, järv och lo ska kunna tillåtas är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

Utöver licensjakt arbetar Länsstyrelsen även i största möjliga utsträckning med andra åtgärder så som ersättningar vid skador, bidrag för förebyggande insatser, skyddsjakt, samråd och information som bidrar till att minska motsättningar kring förekomsten av varg. Licensjakt utgör dock ett nödvändigt komplement för att ytterligare minska risken för socioekonomiska konsekvenser. Detta gäller särskilt i områden med tät förekomst av varg och andra rovdjur.

Länsstyrelserna har definierat ett antal möjliga alternativ för ”annan lämplig lösning”, och listar dem och möjligheterna att genomföra dem nedan.

Skyddsjakt

Skyddsjakt är en akutåtgärd som innebär att problematiska individer avlägsnas efter att dessa orsakat problem under en begränsad tid och inom ett begränsat område. Ofta involveras endast ett fåtal personer och det kan vid behov tillämpas metoder som vid licensjakt inte är tillåtna. De fällda djuren omhändertas vanligtvis av myndigheterna. Skyddsjakt har till syfte att akut ta bort individer

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

som orsakar problem, då det inte är licensjaktens uttalade syfte är skyddsjakt inte en lämplig åtgärd. Skyddsjakt syftar inte mot någon täthetsreglerande effekt, och är därmed inte en lämplig lösning. Länsstyrelserna bedömer därför att skyddsjakt inte är ett lämpligt alternativ till licensjakt.

Förebyggande åtgärder

Viltskadecenter rekommenderar en rad förebyggande åtgärder för att förhindra och försvåra angrepp av rovdjur på tamdjur. Uppförande av rovdjursavvisande stängsel är i nuläget den bästa och mest effektiva åtgärden, men då skador varierar väldigt mellan år och mellan områden är det svårt att bedöma om ökad stängsling har lett till minskade skador. Uppförande av rovdjursavvisande stängsel bedöms som väldigt svåra att genomföra i en omfattning av ett helt län eller en hel vargpopulation. Åtgärden medför också en betydande merkostnad för djurägarna. Möjligheten till bidrag framförallt till så kallad blocklagd mark (det vill säga mark för vilken det tidigare betalats ut bidrag från Jordbruksverkets miljöstöd) varierar mellan år. Hur mycket bidraget täcker av den faktiska kostnaden för stängslen är också mycket omdiskuterat. Även om rovdjursavvisande stängsel idag är den mest effektiva förebyggande åtgärden, varierar tilltron till detta skydd.

I samband med angrepp på tamdjur kan djurägarna få hjälp av Länsstyrelsen med att genomföra så kallade akuta åtgärder, vanligtvis i form av olika skrämselåtgärder och uppsättning av tillfälliga rovdjursavvisande stängsel. Skrämsel har ofta en kort och begränsad effekt på vargar som orsakar skador, då de efter en tid vänjer sig vid de åtgärder som används och skrämsleffekten avtar. De tillfälliga stängsel av elnät som används för att skydda tamdjur direkt efter ett angrepp är ej heller lämpliga som permanenta lösningar.

Länsstyrelsen bedömer att förebyggande åtgärder kan vara en god strategi för att hantera vissa problem, men att de i nuläget inte kan anses som en ”annan lämplig lösning” i relation till syftet med licensjakt.

Flytt av varg

Erfarenheter från genomförda flyttar av finsk-ryska vargar i Sverige visar att det finns en stor sannolikhet för att vargarna återvänder till de områden där de infångades. En flytt medför dessutom en hög grad av stress för det fångade och flyttade djuret. Enbart sövningen är en både riskabel och ingripande åtgärd för vargen. Flytt av varg är också en personalintensiv åtgärd som är förenad med mycket höga kostnader. En flytt av det antal vargar som omfattas av licensjakt i mellersta rovdjursförvaltningsområdet skulle därför innebära orimliga kostnader och kan därför ej anses som en lämplig åtgärd.

Sterilisering av varg

Sterilisering är enligt Länsstyrelsernas mening inte lämplig att utföra på ett vilt djur då det utsätter djuret för onödigt lidande både under infångande, sövning, och läkprocess. Åtgärden är även förenad med höga kostnader.

BESLUT
2020-09-29Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020**Slutsatser**

Ovan nämnda förvaltningsstrategier är enligt Länsstyrelsernas mening ej lämpliga alternativ för att uppnå de syften med licensjakt som anges i detta beslut.

Alternativen är olämpliga i förhållande till syfte, kostnader, och resurser samt risken för onödigt lidande. Sannolikt är det inte praktiskt möjligt att genomföra för det antal vargar som nu är aktuellt för uttag genom licensjakt. Länsstyrelsen bedömer mot bakgrund av ovanstående att det inte finns någon annan lämplig lösning för att minska vargstammens täthet, påverkan på socioekonomiska förhållanden samt risken för tamdjurshållningen i det utvalda reviret än att bedriva licensjakt efter varg.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Sammanfattning

För att minska socioekonomisk påverkan samt underlätta tamdjurshållning finns ingen annan lämplig lösning än licensjakt som syftar till att minska koncentrationen av varg i de områden där den är som tätast. Den svenska vargstammen har uppnått gynnsam bevarandestatus. En selektiv och strängt kontrollerad jakt av denna omfattning äventyrar inte upprätthållandet av denna. Aktuell beskattning är av begränsad omfattning och lämplig utifrån såväl målsättningen med jakten som stammens storlek. Den licensjakt som beslutas av Länsstyrelsen innebär inte att antalet föryngringar i Sverige understiger det beslutade nationella referensvärdet gällande gynnsam bevarandestatus för varg.

Länsstyrelserna i länen Västmanland och Örebro har efter samråd med övriga länsstyrelser i det mellersta rovdjursförvaltningsområdet fattat ett samordnat beslut om licensjakt efter varg. Beslutet är också i enlighet med LCIE:s riktlinjer om förvaltning av stora rovdjur på populationsnivå.

Det utpekade vargreviret medför licensjakt på sex individer. Reviret ligger i ett område med förtätning av vargrevir.

Då kraven för licensjakt är uppfyllda beslutar Länsstyrelsen därför om licensjakt efter varg i enlighet med de villkor som framgår av detta beslut.

Detta beslut kan överklagas, se nästa sida.

Landshövding [REDACTED] i Västmanlands län och landshövding [REDACTED] i Örebro län har fattat beslut i detta ärende. I Västmanlands län har vilthandläggare [REDACTED] varit föredragande. I Örebro län har vilthandläggare [REDACTED] varit föredragande. I den slutgiltiga handläggningen i Västmanlands län deltog jurist [REDACTED] och chefsjurist [REDACTED]. I den slutgiltiga handläggningen i Örebro län deltog enhetschef [REDACTED], avdelningschef [REDACTED] och länsjurist [REDACTED].

[REDACTED]

[REDACTED]

Daniel Mallwitz

Emma Kvastegård

Bilagor

Bilaga 1: Karta över jaktområdet

Bilaga 2: Viktigt inför och under jakten

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Information

Kungörelsedelgivning

Länsstyrelsen beslutar att delgivning av detta beslut ska ske genom kungörelsedelgivning. Beslutet fattas med stöd av 49 § delgivningslagen (2010:1932). Meddelande om beslutets huvudsakliga innehåll samt om var och när det hålls tillgängligt införs inom tio dagar efter beslutsdatum i Post- och inrikes tidningar.

Beslutet finns under överklagandetiden tillgängligt hos: Länsstyrelsen i Örebro län, Stortorget 22, 701 86 Örebro, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Västra Ringvägen 1, 721 86 Västerås samt på Länsstyrelsernas hemsidor www.lansstyrelsen.se/orebro och www.lansstyrelsen.se/vastmanland

Du kan överklaga beslutet

Om du vill överklaga beslutet ska du skriva till Länsstyrelsen i Västmanlands län eller Länsstyrelsen i Örebro län.

Överklagandet ska ha kommit in till Länsstyrelsen senast den 3 november 2020.

Har överklagandet kommit in i rätt tid överlämnas överklagandet och handlingarna till Förvaltningsrätten i Luleå.

I överklagandet ska du ange:

- ditt namn, adress, telefonnummer och eventuell e-postadress,
- beslutsdatum och diarienummer för det beslut som överklagas
- hur och varför du anser att Länsstyrelsens beslut ska ändras

E-postadress:

vastmanland@lansstyrelsen.se

orebro@lansstyrelsen.se

(får ej överstiga 11 MB inklusive bilagor)

Postadress:

Länsstyrelsen i Västmanlands län, 721 86 Västerås

Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 Örebro.

Referenser

Författningar

Art- och habitatdirektivet. Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

En hållbar rovdjursproposition (2012/13:191). Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

NFS 2002:18. Naturvårdsverkets föreskrifter och Allmänna råd om jakt och statens vilt. Stockholm: Naturvårdsverket.

NFS 2014:24. Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för Länsstyrelsens beslut om licensjakt efter varg. Stockholm: Naturvårdsverket.

SFS 1987:259. Jaktlag. Stockholm: Näringsdepartementet.

SFS 1987:905. Jaktförordningen. Stockholm: Näringsdepartementet.

SFS 2009:1263. Förordning (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn. Stockholm: Näringsdepartementet

SFS 2010:1932. Delgivningslag. Stockholm: Justitiedepartementet.

Rådets förordning (EG) nr 338/97 av den 9 december 1996 om skyddet av arter av vilda djur och växter genom kontroll av handeln med dem.

Publikationer

Elofsson K., Widman M., Häggmark Svensson T. & Steen M. (2015). Påverkan från rovdjursangrepp på landsbygdsföretagens ekonomi. Rapport 167, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Essen E. V. (2016). In the gap between legality and legitimacy (Doctoral dissertation). Publ. 2016:81, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Kaltenborn B.P. & Brainerd S.M. (2016). Can poaching inadvertently contribute to increased public acceptance of wolves in Scandinavia? *European Journal of Wildlife Research*, 62 (2), 179-188.

Liberg O., Chapron G., Wabakken P., Pedersen H.C., Hobbs N.T. & Sand H. (2012). Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proceedings of the Royal Society of London B: Biological Sciences*, 279 (1730), 910-915.

Liberg O., Chapron G., Wikenros C., Flagstad Ö., Wabakken P. & Sand H. (2015). An updated synthesis on appropriate science-based criteria for "favourable reference population" of the Scandinavian wolf (*Canis lupus*) population. Sveriges Lantbruksuniversitet, Riddarhyttan.

Liberg O., Sand H., Wabakken P., Wikenros C., Zimmermann B. & Eriksen, A. (2020). Beräkningar av beskattning av den Skandinaviska vargpopulationen 2021. Rapport till Naturvårdsverket, Sverige och Miljødirektoratet, Norge från SKANDULV.

Linnell J., Salvatori V. & Boitani L. (2008). Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission (contract 070501/2005/424162/MAR/B2), 83 s.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Linell J.D.C (2013). From conflict to coexistence: Insights from multi-disciplinary research into relationships between people, large carnivores and institutions. Report for the European Commission.

Naturvårdsverket. (2015). Femårig plan för genetisk förstärkning 2016-2020. NV-02544-15.

Naturvårdsverket. (2015). Analys och redovisning av hur socioekonomin påverkas av en vargpopulation som har gynnsam bevarandestatus i Sverige, Skrivelse i regeringsuppdrag att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm), NV-02945-15. Wabakken, P., Svensson, L., Maartmann, E., Nordli, K., Flagstad, Ø. & Åkesson, M. 2020. Bestandsövervakning av ulv vintern 2019-2020. (2020). Inventering av varg vintern 2019-2020. Bestandsstatus för store rovdjur i Skandinavien. Bestandsstatus för stora rovdjur i Skandinavien 1-2020. 55 s.

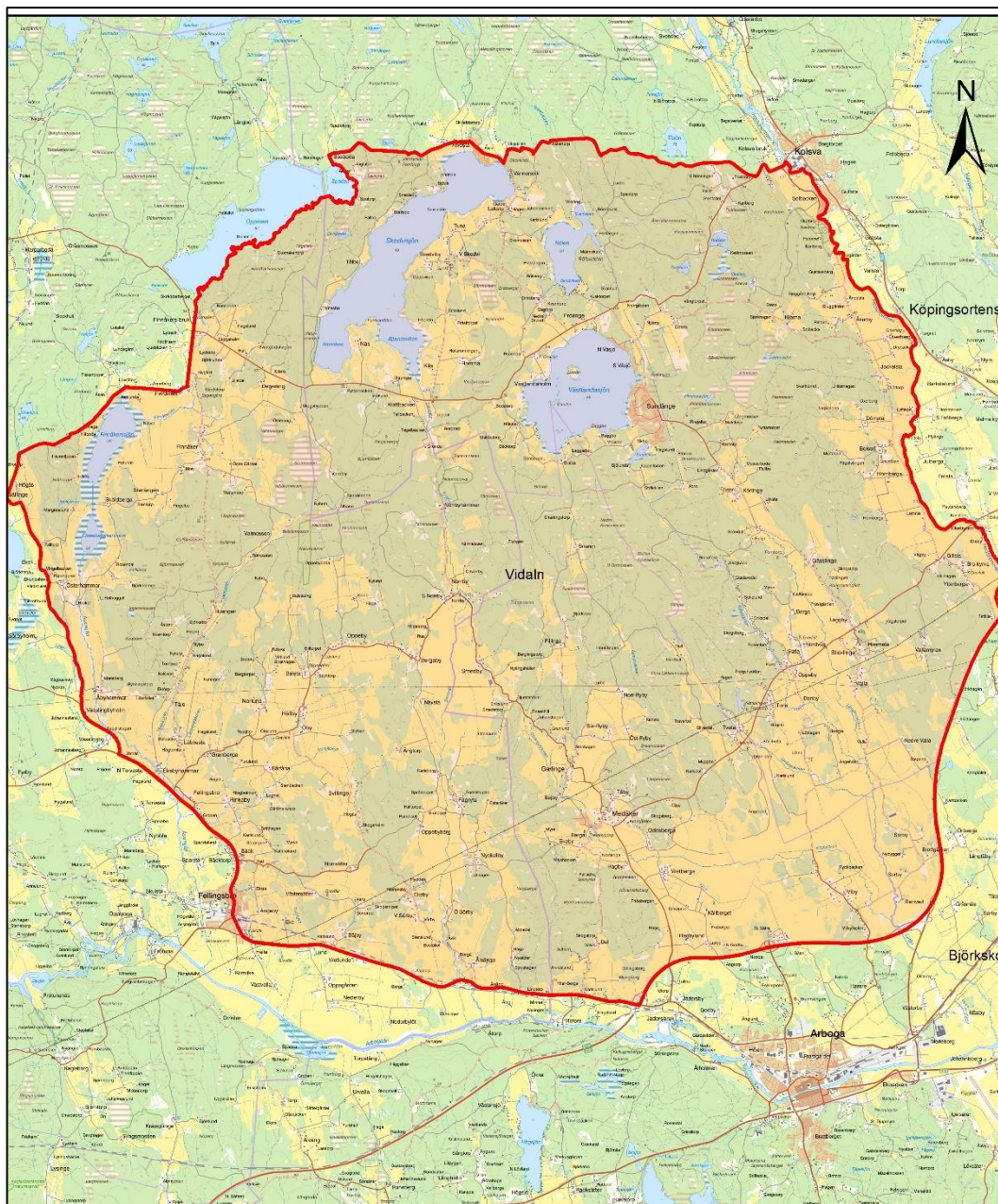
Naturvårdsverket. (2015). Bilaga 4 till Delredovisning av regeringsuppdraget att utreda gynnsam bevarandestatus för varg (M2015/1573/Nm). NV-02945-15. Mills L. S. and Feltner J. An updated synthesis on appropriate science-based criteria for “favorable reference population” of the Scandinavian wolf (*Canis lupus*) population.

Åkesson M. (2017). Individer med lägst släktskap i den Skandinaviska vargpopulationen vintern 2016/2017. Sveriges Lantbruksuniversitet, Riddarhyttan.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Bilaga 1: Karta över jaktområdet

Jaktområde för licensjakt på varg i länen Västmanland och Örebro. Jaktområdets utbredning kan komma att ändras efter att inventering genomförts i området inför jakten. Observera att naturreservat finns inom jaktområdet. Jakt efter varg kan vara förbjuden inom dessa, se reservatens särskilda föreskrifter.

BESLUT
2020-09-29

Dnr 218-5747-2020
Dnr 218-6557-2020

Bilaga 2: Viktigt inför och under jakten

Anmälan av jägare hos Naturvårdsverket:

1. Naturvårdsverkets jägarregister:

Inloggning via "Min Sida" på Naturvårdsverkets hemsida
(<https://jagarregistret.naturvardsverket.se>),
eller genom att ringa Naturvårdsverkets talsvar: 0771-18 34 11.

Anmälan om fälld eller påskjuten varg: **010-224 82 71, knappval 2.**

Information om återstående tilldelning:

Telefonsvar: 010-224 82 71, knappval 1.

SMS: skicka SMS till 076-944 76 20

Ange följande meddelande: Spara Förnamn Efternamn Vargjakt2021

Media hänvisas till information om återstående tilldelning enligt ovan.

Hur man överklagar

FR-03

Vill du att beslutet ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Tiden räknas oftast från den dag som du fick del av det skriftliga beslutet. I vissa fall räknas tiden i stället från beslutets datum. Det gäller om beslutet avkunnades vid en muntlig förhandling, eller om rätten vid förhandlingen gav besked om datum för beslutet.

För en part som företräder det allmänna (till exempel myndigheter) räknas tiden alltid från den dag domstolen meddelade beslutet.

Observera att överklagandet måste ha kommit in till domstolen när tiden går ut.

Vilken dag går tiden ut?

Sista dagen för överklagande är samma veckodag som tiden börjar räknas. Om du exempelvis fick del av beslutet måndagen den 2 mars går tiden ut måndagen den 23 mars.

Om sista dagen infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårs-afton, räcker det att överklagandet kommer in nästa vardag.

Så här gör du

1. Skriv förvaltningsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att beslutet ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att kammarrätten ska

ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).

3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.

Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skicka eller lämna in överklagandet till förvaltningsrätten. Du hittar adressen i beslutet.

Vad händer sedan?

Förvaltningsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att beslutet gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar förvaltningsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till kammarrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även kammarrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i kammarrätten

När överklagandet kommer in till kammarrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Kammarrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att förvaltningsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om förvaltningsrätten dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättslämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller det överklagade beslutet. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med förvaltningsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer hittar du på första sidan i beslutet.

Mer information finns på www.domstol.se.